

De Vrienden van de Plantentuin Gent





De Vrienden van de Plantentuin Gent

Driemaandelijks tijdschrift

Jaargang 31 - nr. 3 - september 2012

ISSN 0777 - 8821

Inhoud

Bestuur 2012	p. 102
Redactioneel	p. 103
Agenda 2012	p. 105
De Vrienden bouwen een feest in de Plantentuin	p. 105
Sansevieria	p. 107
Colofon	p. 124
Plant van de maand (september 2012) = Sansevieria	p. 138
S 17 Tropica (opname 2102 - 07) deel 1	p. 143
Onbekend maakt onbemind: S 17 = Tropica (deel 1 = Azië)	p. 147
Recept met look om naaktslakken en huisjesslakken af te schrikken	p. 155
Lidgeld 2012	p. 156
Verslagen	
Watergentiaan: te laat herkend	p. 118
Arboretum Wespelaar, Kruidtuin stad Leuven	p. 121
De tuin van Albert De Raedt, 1 mei 2012	p. 125
Engelandreis Hampshire & Dorset	p. 129
De Limburgse tuinenkrans	p. 154

Bestuur 2012

Voorzitter

Paul Goetghebeur
Ledeganckstraat 35, 9000 Gent
tel. 09-264 5055
fax 09-264 5073
Paul.Goetghebeur@telenet.be

Leden ex officio

Prof. Dr. Paul Goetghebeur
Directeur, Plantentuin

Secretaris

Ferdinand Cobbaut
Fuchsiastraat 105, 9000 Gent
tel. 0497-848882
Ferdinand.cobbaut@advalvas.be

Ing. Chantal Dugardin
Hortulana, Plantentuin
Ledeganckstraat 35

Penningmeester

Léonard Cobbaut
Willy Maststraat 51, 9032 Wondelgem

Leden

Harald Evrard, 9050 Gentbrugge
Cyrilla Gillis, 9940 Evergem
Hilde Mortier, 9051 Sint-Denijs-Westrem
Karel Reusens, 9051 Sint-Denijs-Westrem
Marie-Stéphanie Samain, 9820 Merelbeke
Frank Schautteet, 9000 Gent

Website

<http://www.plantentuin-gent.be> (Vrienden)
<http://www.plantentuin.ugent.be> (Plantentuin)

Bankrekening: IBAN- BE21 0011 1921 5403 / BIC- GEBA BE BB

De Plantentuin is open:

De tuin en de publieksskassen (Victoriakas, tropische kas en subtropische kas) zijn dagelijks gratis toegankelijk. Tijdens werkdagen kun je er terecht van 9 tot 16.30 u; op zaterdag, zon- en feestdagen van 9 tot 12 u.
De succulentenkas is open op zondagvoormiddag van 11 tot 12 u.

Titelblad = *Sansevieria cylindrica* ((1900- 1228)

Redactioneel

Beste Vrienden, en andere gewaardeerde lezers van dit tijdschrift,

Voor u ligt een herfstig nummer. U kent dat gevoel, einde van de zomer, de dagen worden korter, drukte op straat en eigenlijk overal. Daarom hebben we geprobeerd om u met dit nummer naar onze tropische kas te lokken, waar het rustig is, vol groen, geen lawaai, en vol met verborgen schatten.

Kom kijken naar de verzameling met prachtige Sansevieria's (met hun mysterieuze verdwijnpunten), grote en kleine bananenplanten (zijn de bananen echt altijd krom ?), de patchouliplant (de echte en de valse), de boom die acrola levert, een reuzenbamboe, een Naaktzadige met bladeren van Dicotylen, een baobab, de bron van mahoniehout, de bomen die stervruchten leveren, etc. etc.

Iets anders nu. Bij het begin van de zomer kregen we zeer aangenaam nieuws te horen, meer bepaald een officiële erkenning als drager van erfgoed, met andere woorden, we hebben het statuut bereikt van een erkend museum. U leest meer hierover in een volgend nummer.

Sinds augustus krijgt het water van de Grote Vijver af en toe rare kleuren, en die zien er bepaald giftig uit, zo licht blauw-groen, en dan vaak vergezeld van een onfrisse geur. Veel heeft te maken met opkomen en verdwijnen van algenbloei, en beluchting van het water kan daarbij helpen om het afbraakproces enigszins te neutraliseren, door zuurstof in het water te brengen. Gedurende een hele periode werd een van onze sproeiers op de vijver gericht, en daardoor kregen we wel eens vragen van nieuwsgierige bezoekers, zoals "Waarom geeft u water aan de vijver ? "

Ik weet niet of u zich de vreemde opeenvolgingen nog herinnert van sterk schommelende temperaturen en zeer droge tot zeer natte periodes in de loop van dit jaar. De planten (of toch een belangrijk deel ervan) tonen de gevolgen van die bizarre reeks extremen, met dood hout, verbrande bladeren, zeer late bloei, onverwachte wortelopslag, en enkele planten zijn helemaal dood (maar relatief weinig). Belangrijk lijkt me de verzwakking die we bij heel wat soorten hebben vastgesteld, want zo geraken deze door hun reserves, en eigenlijk komt het dan neer op uitstel van executie. We hopen op een milde winter, niet te nat, niet te droog.

Als afsluiter een aardige opmerking die we te horen kregen tijdens een rondleiding voor enkele gespecialiseerde Europese botanici. Op hun suggestie had ik een wandeling voorbereid die ons langs de (voor dergelijke plantkundigen) meest interessante planten zou brengen, zowel buiten in de tuin als binnen in de serres. Ze stonden inderdaad vol bewondering voor de vele botanische schatten die we hier "in huis" hebben, er werden ontzettend veel foto's gemaakt, en het wandeltempo werd van langsom trager... Maar dan bijna helemaal op het einde komt de opmerking, verwoord door een Britse plantkundige, dat onze etikettering van de planten ongelooflijk goed is, "veel beter dan die van de Royal Botanic Gardens Kew". En wij maar blinken...

Beste Vrienden, deze kwaliteit komt niet vanzelf, dit is het resultaat van lang volgehouden inspanningen door iedereen die hier aan deze Plantentuin werkzaam is, in dienstverband (dank aan onze tuiniers !), en als vrijwilliger (dank aan onze "groene" jongens en meisjes).

En u weet : vrijwilligers zijn altijd welkom, alle beetjes helpen, men zegge het voort !

Uw redacteur,

Paul Goetghebeur

Agenda 2012

September

Zo 30 9u30 Paddenstoelen in de Gulke Putten en tuin Maurice Vergote

Oktober

Zo 7 10u Gratis rondleiding in de Plantentuin: "vruchten in de herfst"

Za 13 De Vrienden bouwen een feest in de Plantentuin

November

Zo 4 10u Gratis rondleiding in de Plantentuin:

December

Za 8 14u30 Algemene Vergadering

De VRIENDEN bouwen een feest in de Plantentuin

Zaterdag 13 oktober 2012

Is er dan wat te vieren?

Wanneer Vrienden samenkomen is het feest! En we doen dat uitbundig met een heel programma: voor elk wat wils onder het thema "Amerika".

In de voormiddag starten we met rondleidingen in de Plantentuin. Onze gidsen hebben aandacht voor planten die vóór Columbus in onze contreien niet gekend waren.

Voor wie liever in een auditorium zijn kennis over planten uit de Nieuwe Wereld bijspijskert is er een voordracht.

Een feest zonder eten en drinken is ondenkbaar. Ook hier staat Amerika centraal. Maar wie er een T-bone of een King-burger verwacht, zal er zijn ding niet vinden. In het Palmarium wordt een buffet aangeboden dat zal vervaardigd zijn met ingrediënten die nu misschien deel uitmaken van ons dagelijks

menu, maar oorspronkelijk afkomstig zijn van het Amerikaans continent.

Een aantal Vrienden staan garant voor de gastronomie.

Ten slotte kan men deelnemen aan een zoektocht in de Plantentuin. Wie het antwoordformulier juist invult maakt kans op een prestigieuze prijs ter waarde van 100 Euro.

Praktisch:

- **Deelname** aan de activiteiten is vrij met uitzondering van de maaltijd, waarvoor een voorafgaande inschrijving noodzakelijk is.

- Het menu:

Een Pisco sour als aperitief of een alcoholvrije frisdrank.

Het buffet: pompoensoep, tortilla met kalkoengebraad, gemengde bonensalade met Mexicaanse mayonaise, gegratineerde mais met sperziebonen en chilisaus, gemengde avocadosalade op Argentijnse wijze, chocoladesaus, bonenbeleg, aardappelsalade, ...

Een dessert: butternut-speculijs, pawpaw-ijs (als de oogst het toelaat), ananas.

Andere dranken zijn niet in de prijs begrepen.

De prijs voor het aperitief en het menu bedraagt 20 euro per persoon.

Jongeren tussen 8 en 12 betalen 10 euro, onder de 8 jaar is het gratis.

- **Inschrijven** voor de maaltijd kan door overschrijving op rekening van de Vrienden BE21 0011 1921 5403 vóór 30 september. Gelieve "Amerika" en het aantal personen (en aantal jongeren) te vermelden.

- Programma:

10u30: voordracht door Marie-Stéphanie Samain: "De wondere wereld van pre-Columbia"

11 uur: aanvang van de rondleidingen aan de ingang van het hoofdgebouw

Vanaf 12 uur: aperitief

Vanaf 12u30 tot 14 uur: buffet

Na de maaltijd: zoektocht

Alle Vrienden zijn welkom!

SANSEVIERIA

Het is dankzij de schepen van de Vereenigde Oostindische Compagnie (de V.O.C.) dat de eerste soorten van dit genus op het einde van de 17de eeuw via Nederland bekend werden en verder in Europa verspreid werden. Die nieuwe planten afkomstig uit de Kaapkolonie en Ceylon (Sri Lanka) werden onder verschillende namen beschreven: *Aloë*, *Aletris*, *Acyntha*, *Salmia*, *Cordylina*, *Sanseverinia*. De naam *Sansevieria* ontstond pas in de late 18de eeuw door publicatie in de *Prodromus Plantarum Capensium* (1794) van C.P. Thunberg. Nadien werd de naam voor dit genus dan definitief vastgelegd door een beslissing van het International Botanical Congres van Wenen (1905). Er is echter lange tijd onzekerheid geweest over de juiste spelling van de naam en men kan naast *Sansevieria* in verschillende oudere publicaties eveneens de namen *Sanseviera* en *Sanseveria* vinden. Wellicht heeft dit te maken met de onduidelijke herkomst van de naam. Carl Peter Thunberg (1743-1828) zelf geeft geen enkele uitleg over de betekenis van de naam die hij voor dit genus koos. Maar dat doet hij evenmin voor de andere namen van planten, ook niet voor de namen die duidelijk verwijzen naar personen, noch in zijn *Prodromus* (1794), noch in het 9de deeltje van de *Nova Genera Plantarum* (1798) waar de naam *Sansevieria* weerom voorgesteld werd. Toch worden in een aantal publicaties van latere auteurs een drietal kandidaten naar voor geschoven om de naam uit te leggen.

Eerst is er de totaal verzonnen "Mr. Sansevier, a Swedish botanist". Terug te vinden in de loop van de 19de eeuw bij onder andere John Claudius Loudon in zijn *Hortus Britannicus* (1830) of in *A Pocket Dictionary of Botany* (1840) van Joseph Paxton en John Lindley. Tot deze Mr. Sansevier tegen 1900 spoorloos verdwijnt en plaats moet ruimen voor Raimondo di Sangro, Prins van Sansevero. Deze Italiaanse prins is niet verzonnen, maar wist zich wel te hullen in een aura van geheimzinnigheid. Hij deed fantastische uitvindingen, hield zich bezig met alchemie, had een clandestiene pers, was

vrijmetselaar en militair... maar had voor zover kon nagegaan worden niets te maken met planten. Hij was wel bekend, ook buiten Italië, maar waarom Thunberg een plant naar hem zou noemen is een mysterie. Er zijn geen berichten over contacten met deze prins of met Italië. Tenzij voor wat betreft de derde en laatste kandidaat voor de naam *Sansevieria*, nl. Pietro Antonio Sanseverino, Graaf van Chiaromonte (1724-1771), die meer recent naar voor geschoven wordt om de herkomst van de naam te verklaren. Er is niet zoveel geweten over deze Italiaanse graaf, maar hij wordt soms vermeld als beschermmer van de horticultuur. Hij had een villa in Napels, met daarbij een grote tuin waarin hij een rijke plantencollectie met veel exotische planten onderbracht.

Deze privé botanische tuin van de Villa Bisignano a Barra, Napoli, kreeg als beheerder Vincenzo Petagna (1734-1810), een arts, botanicus en entomoloog. Hij werd professor plantkunde aan de universiteit van Napels en publiceerde onder meer *Institutiones Botanicae* (1785, 1787). In het derde deel (Inst.Bot.3: 643. 1787) stelt hij de naam *Sanseverinia* voor als dankbetuiging ter ere van Pietro Antonio Sanseverino die hem aanstelde aan het hoofd van zijn botanische tuin. Dit blijkbaar voor hetzelfde plantengeslacht dat nadien door Thunberg *Sansevieria* genoemd werd in zijn *Prodromus*, Vol. 1, p. 65 (1794). Het merkwaardige hierbij is dat Thunberg later, in zijn *Flora Capensis*, Vol. 2, p. 322 (1818) de naam veranderde in *Sanseverina*. Dit is duidelijk geen geval van verkeerde spelling of drukfout, maar van bewuste verandering. Maar waarom? Wat is er gebeurd? Of beter, wat zou er gebeurd kunnen zijn? Er zou een brief bestaan van Petagna gericht aan Thunberg (F. Zecchino, zie Bibliografie), gedateerd 1788, en bewaard in de collecties van de Conservatoire et Jardin Botaniques de la ville de Genève. Daarin laat Petagna aan Thunberg weten dat hij de naam *Sanseverinia* voorstelt en intussen gepubliceerd heeft in zijn *Institutiones Botanicae*. Hij vraagt tegelijk de mening van Thunberg over zijn bevindingen omtrent dit nieuwe genus. Het is niet duidelijk of Thunberg een antwoord stuurde, maar in 1794 publiceert hij dan zelf de naam *Sansevieria*. Wat volgt is een mogelijk scenario van het verloop der gebeurtenissen.

Op het ogenblik dat Thunberg de brief van Petagna ontving kende hij Petagna niet of nauwelijks en had waarschijnlijk zijn pas gepubliceerde boek nog niet onder ogen gekregen. Petagna was trouwens buiten Italië zeker niet zo bekend als Thunberg. De brief van Petagna is vanzelfsprekend een met de hand geschreven brief. Het is dus mogelijk dat het handschrift van Petagna voor Thunberg moeilijk te ontcijferen valt, en hij leest zijn *Sanseverinia* als *Sansevieria*. Naam die hij dan in 1794 voorstelt in zijn *Prodromus*, maar zonder verwijzing naar Petagna of zijn werk. Idem in 1798 in de *Nova Genera Plantarum*. Dan volgde in 1818 zijn *Flora Capensis* waarin hij zonder uitleg de naam veranderde in *Sanseverina*. Het kan zijn dat Thunberg uiteindelijk die publicatie van Petagna toch onder ogen kreeg bij de voorbereiding van de *Flora Capensis* en besloot om de naam te veranderen toen hij deze gekozen door Petagna in duidelijke drukletters voor zich zag. Maar dat deed hij dan weerom zonder vermelding van Petagna als auteur. Ook in de lijst van de publicaties die de planten uit Zuid-Afrika bespreken wordt door Thunberg geen melding gemaakt van het boek van Petagna. Is dit plagiaat? Moeilijk te zeggen voor die periode. In de 18de-19de eeuw waren de opvattingen over auteurschap, auteursrecht en plagiaat anders dan nu. Misschien zag Thunberg de brief van Petagna eerder als een voorstel van naamgeving en een vraag om bevestiging gericht aan hem, leerling van Linnaeus en autoriteit op het gebied van planten uit Zuid-Afrika. Maar het feit dat hij nergens Petagna in verband bracht met de naam van dit genus, wekt toch de indruk dat Petagna genegeerd werd of niet erkend werd als autoriteit.

In elk geval moet Thunberg op de hoogte geweest zijn van Petagna en zijn *Sanseverinia*. Niet alleen de opvallende verandering van de genusnaam die hij toepast in zijn publicaties wijst in die richting. Bovendien gebruikt Thunberg hetzelfde epitheton als Petagna, nl. *S. thyrsiflora*. Wat wel een bijzonder vreemd toeval zou zijn indien Thunberg de naam alleen zou bedacht hebben. In zijn "*Sansevieria, a monograph of all known species*" (1915) omschrijft Nicholas Edward Brown de situatie als verdacht (suspicious):

"The genus *Sansevieria* was established by Thunberg in 1794 in his *Prodromus Flora Capensis*, Nov. Gen. Char. No. 29 and p. 65, where

two species (*S. thyrsiflora* and *S. aethiopica*) are described. Seven years previously (in 1787), however, upon one of these same plants, Petagna, *Institutiones Botanicae*, vol 3, p.643, founded the genus *Sanseverinia*, and what is somewhat remarkable, gave it the same specific name (*S. thyrsiflora*) as Thunberg did under *Sansevieria*. Whether Thunberg had any knowledge that Petagna had already described the plant under the generic name of *Sanseverinia*, does not appear, but the similarity of both generic and specific names seems rather a suspicious circumstance, especially as Thunberg in 1818, in his *Flora Capensis*, vol. 2, p.322, spells the name *Sanseverina*."

Verdacht of niet verdacht, het is wel duidelijk dat de *Sansevieria* van Thunberg in verband gebracht moet worden met de *Sanseverinia* van Petagna. Dit wordt trouwens verder aangetoond, naast de reeds vermelde brief van 1788, door een interessante voetnoot in een catalogus van de plantencollectie in de botanische tuin van de Villa Bisignano, gepubliceerd in 1805 en 1809 door de opvolger van Vincenzo Petagna, nl. Michele Tenore (1780-1861). Hij werd in 1811 professor plantkunde aan de universiteit van Napels en tevens directeur van de nieuwe, openbare botanische tuin van Napels. Intussen was hij ook nog betrokken bij het beheer van de privé plantencollectie in de Villa Bisignano die na het overlijden van Pietro Antonio Sanseverino, verder in stand gehouden en uitgebreid werd door zijn tweede zoon Tommaso Sanseverino. In deze catalogi (zie bibliografie) staat telkens de naam *Sanseverina thyrsiflora* Petagna en dan twee synoniemen: *Sansevieria guineensis* Will. en *Salmia guineensis* Cav. Maar dus niet de *Sansevieria* van Thunberg. Enkel in de voetnoot wordt Thunberg (*Prodromus*) terloops vermeld. De volledige tekst is als volgt:

"Questo nuovo genere fu stabilito dal Chiarissimo Prof. Petagna (Institut. Bot. 1787. vol 3. p. 643) ed intitolato al rispettabile legnaggio dei nostri Botanici Mecenati. Il Sig. Thunberg (Prodr.), tosto lo riconobbe ed i Signori Aiton, e Willdenow (Hort. Kew.) (Species Plant.) han fatto altrettanto, tutti pero ne hanno alterata la voce, leggendosi sempre *Sansevieria* invece di *Sanseverina*." (1805).

In de 1809 catalogus is er een kleine wijziging “ed intitolato alla rispettabile stirpe del benemerito fondatore di questo giardino.”

Tenore zegt dus dat het nieuwe genus duidelijk vastgesteld werd door Prof. Petagna en genoemd werd ter ere van de familie van de oprichter van deze tuin. Hij stelt verder dat Thunberg (Prodr.) dit onmiddellijk erkende, evenals Aiton (Hortus Kewensis) en Willdenow (Species plantarum). Maar dat ze allen het woord veranderd hebben, want ze lezen het altijd als *Sansevieria* in plaats van *Sanseverinia*.

Waarom Tenore de *Sanseverinia* van Petagna veranderde in *Sanseverina* is niet duidelijk, maar het is wel duidelijk dat voor Tenore de *Sansevieria* van Thunberg en de *Sansevieria* van Aiton en Willdenow rechtstreeks afgeleid zijn van en verwijzen naar de *Sanseverinia* van Petagna. Opvallend is wel dat het precies die *Sanseverina thyrsiflora* uit de catalogus van Tenore is die Thunberg overneemt in zijn *Flora Capensis* en dus niet de *Sanseverinia* uit de *Institutiones Botanicae* van Petagna. Het lijkt wel alsof Tenore op zijn beurt Thunberg zou gecontacteerd hebben met een brief om hem attent te maken op de foute spelling van de naam, en dit vóór de publicatie van de naam in zijn *Flora Capensis* (1818). Misschien zelfs met toevoeging van zijn catalogus van 1805 of 1809 zodat Thunberg de juiste schrijfwijze in goed leesbare drukletters, zwart op wit, zou kunnen vaststellen. En misschien ook om hem er nogmaals aan te herinneren dat Petagna diegene was die het nieuwe genus een naam gaf... Maar daarvan kon geen bevestiging gevonden worden in de vorm van een brief of ander bericht. In elk geval zwijgt Thunberg in alle talen over Petagna of Tenore in zijn *Flora Capensis*.

In die catalogus van Tenore (1809) staat een inleiding met een beschrijving over het ontstaan van de tuin in de Villa Bisignano, met enkele details over hoe de plantencollectie tot stand kwam en de herkomst van de planten:

“Sono ormai più di 50 anni dacchè l'illustre genitore del suo padrone attuale, trasportato da una vivissima inclinazione verso la cultura delle

rare piante de' paesi oltremarini, nulla risparmiò di dispendio e di premura per riunire una completa collezione nella sua amenissima villa suburbana. Egli fe venire dai giardini di Olanda degli assortimenti di cipolle da fiori, di piante carnose, di banane, e di altre rare piante dalle due Indie, che per la prima volta furono vedute vegetare sotto il bel cielo partenopeo. Egli diede così il primo esempio di un preludio di giardino di piante esotiche, che divenne la scuola del celebre e sventurato Cirillo, del nostro ottimo Petagna, e dei più bravi allievi di questi due valentuomini."

In vertaling klinkt dit ongeveer als volgt:

"Er zijn nu meer dan 50 jaren verlopen sinds de illustere vader van de huidige eigenaar een levendige wens uitdrukte voor de cultuur van zeldzame planten uit overzeese gebieden. Hij spaarde geen kosten of moeite om een volledige collectie samen te brengen in zijn villa in de voorstad. Hij liet uit de tuinen van Holland een assortiment overkomen van bloembollen, succulenten, bananenplanten, en andere zeldzame planten van beide Indiën, die voor het eerst in groei te zien waren onder de mooie hemel van Napels. Zo gaf hij het eerste voorbeeld van een voorloper van de tuin met exotische planten, die de school zou worden van de beroemde en ongefortuneerde Cirillo, de grote Petagna, en de meest getalenteerde studenten van deze twee voornamen mannen."

Men kan uit deze tekst van Tenore gepubliceerd in 1809 afleiden dat Pietro Antonio Sanseverino met zijn collectie begon rond of kort na 1750. Een verzameling van vooral exotische planten uit overzeese gebieden, met name Oost- en West-Indië, wat toen verwees naar Azië en Amerika. Er wordt tegelijk de nadruk gelegd op de rol van deze tuin bij de studie van planten door de studenten van de universiteit van Napels. Een bijzonder detail vermeld door Tenore is dat de graaf deze planten liet overkomen uit Nederland. Niet alleen de alomgeprezen bloembollen, maar ook bananenplanten en succulenten. Bij dit laatste kunnen we denken aan de *Sanseverinia* die Petagna

beschreef en Tenore opnam in zijn plantenlijst. Er staat bij hen wel niet in zoveel woorden dat deze plant effectief uit Holland kwam, maar de vermeldingen vertellen hoe dan ook dat de plant in de collectie aanwezig was en dus door de graaf kost wat kost gezocht werd en volgens Tenore dat hij de succulenten vooral in Nederland zocht. Pietro Antonio Sanseverino stamde uit een oud adellijk geslacht en was blijkbaar een rijk man. In elk geval beschikte hij over de middelen en connecties om allerhande planten naar Italië te laten transporteren. Waarschijnlijk gebeurde dit per schip, want Napels was een grote havenstad. Hoe het kiezen, vinden en bestellen van de planten in Nederland verliep is een kwestie van vermoeden. Waarschijnlijk stuurde de graaf een vertrouwensman naar Nederland die dan verschillende kwekers en een aantal tuinen bezocht, en aan de hand van een wenslijst de bestellingen plaatste. Die lijst werd allicht oorspronkelijk door de graaf zelf samengesteld, misschien met het advies van Petagna, aan de hand van publicaties die zich in Napels bevonden, hetzij in de bibliotheek van de graaf of in de universiteitsbibliotheek.

Als we nog eens kijken naar de *Institutiones Botanicae* (1787) van Vincenzo Petagna, dan zien we bij de naam *Sanseverinia thyrsiflora* een verwijzing naar synoniemen uit drie andere publicaties: *Aletris hyacinthoides guineensis*, Lin.sp.pl.456; en *Aloë guineensis*, Commel.hort.2.p.39.t.20 en Commel.praelud.84.t.33. Dit betekent dat deze werken in Napels beschikbaar waren zowel voor Petagna als voor Pietro Antonio Sanseverino. Vooral de twee werken van Commelin zijn interessant omdat ze richting Nederland wijzen. Voor de graaf tegelijk dan een reden om precies in die richting de planten voor zijn collectie te zoeken, want beide publicaties moeten ongetwijfeld een sterke inspiratiebron voor hem geweest zijn, en een soort catalogus op basis waarvan hij zijn wenslijst kon samenstellen. Vooral omdat er een groot aantal sprekende, prachtige illustraties in te vinden waren.

Bijvoorbeeld van de plant die Petagna *Sanseverinia* zou noemen. Deze werken van Jan en Caspar Commelin geven een beschrijving en illustraties van de exotische planten in de Hortus Medicus van Amsterdam (opgericht in 1682). Met in de *Praeludia Botanica* (1703) van Caspar Commelin speciaal

aandacht voor succulenten en waar (p.84, fig.33) de plant als *Aloe Guineensis radice geniculata, foliis e viridi & atro undulatis variegatis* besproken wordt en afgebeeld wordt met een groot uitgevoerde bloem.

In het ander werk, *Horti Medici Amstelodamensis* (Vol. 2, 1701), staat de plant met dezelfde naam enkel afgebeeld met blad, dus geen bloem. In de begeleidende tekst krijgen we van Caspar Commelin te horen dat er op dat ogenblik nog geen bloei geobserveerd werd. Deze tekst met naast een Latijnse ook een Nederlandse versie is zeker het citeren waard (Vol.2.p.39.t.20):

“Deese Aloe werd gevoed door een lange en dicke wortel, ... De bladen die uyt de wortel voortkoomen, zyn in het begin te samen gevouwen als een pampieren huysken, dewelke ontvouwen zynde een voet en anderhalf hoogh en drie duymen breed zyn, en in punt eyndigen die niet scharp is, aan beyden de zyden zyn deselven met lichten en doncker groenen streecken in en uyt elkander loopenden geschildert, werden rondom door een roodachtige kant omvangen, en hebben een soute smaack. Achoewel sy noch in den Medicyn-hof noch in geen hof van Holland bloem gedragen, ofte ryphen zaaden gegeven heeft, nochtans soo werd sy seer licht door haar kruypende wortel voort-gequeeckt. De bloemen van deese plant (gelyck my de Heer Francois Kiggelaar, groot kender der kruyden my by missive heeft verseeckert) hangen seer veel aan een stengh die twee voeten hoogh, recht rond en spits uytlopende is... Sy werd in het register van den seer fraeijen hof van den Edele Heer Beaumont door den selve Kiggelaar genaamt met de nam van Anonymus Guineensis Aloes foliis geminatis e viridi & atro undulatis variegatis...”

Naast de vaststelling dat de plant in de Hortus nog niet gebloeid had, bericht hij toch over de bloei in een andere tuin, de privé-collectie van Simon van Beaumont, een hoge functionaris in Holland, iets wat hem meegedeeld werd door Frans Kiggelaar (1648-1722). Deze was apotheker en publiceerde in 1690 een catalogus van de planten in de tuin van Simon van Beaumont. Het

is op basis van deze catalogus dat vastgesteld werd dat de plant al vóór 1690 in die tuin gekweekt werd. Deze *Aloe Guineensis* was afkomstig uit het kustgebied in het zuidoosten van Zuid-Afrika en moet via Kaap de Goede Hoop met een schip van de V.O.C. in Nederland terecht gekomen zijn. Het exemplaar in de Hortus van Amsterdam zou afkomstig zijn uit de tuin van Beaumont. De verdere kweek moet niet zo moeilijk geweest zijn, zoals Caspar Commelin zelf aangeeft, door het scheuren van de kruipende “wortels”. Op het ogenblik dat Pietro Antonio Sanseverino met zijn collectie begon (ong. 1750) was de plant wellicht geen grote zeldzaamheid meer en via kwekers en verzamelaars al ruim verspreid, zodat het vinden en de aanschaf van een exemplaar in Nederland waarschijnlijk geen probleem was..

Petagna (en Tenore) bespreken maar één soort nl. *Sanseverinia thyrsiflora*, nu beschouwd als een synoniem voor *Sansevieria hyacinthoides* (L.) Druce. Daarbij verwijzen zij naar de *Aloe Guineensis* van Commelin. Nochtans komt in de Horti Medici Amstelodamensis (Vol. 2, 1701) van Caspar Commelin nog een andere soort aan bod, met de naam *Aloe Zeylanica pumila foliis variegatis*, eveneens zonder bloem afgebeeld. Nu noemt men deze soort *Sansevieria zeylanica* (L.) Willd. Deze werd ongeveer gelijktijdig met de andere soort in Nederland ingevoerd, vóór 1690. In dit geval afkomstig uit Ceylon (Sri Lanka) dat toen door de V.O.C. bestuurd werd. Vanzelfsprekend via Kaap de Goede Hoop, een verversingsstation van de V.O.C., van waaruit ook de andere soort naar Nederland verscheept werd. Maar in de *Praeludia Botanica* (1703) staat enkel de *Aloe Guineensis radice geniculata fol. variegato* afgebeeld, in dit geval met bloem. En het is precies naar deze soort in beide werken van Commelin dat Petagna verwijst als hij de nieuwe genusnaam publiceert, dus niet de andere soort, *Aloe zeylanica*. Enkel die ene soort speelt hier dus een rol bij het tot stand komen van de naam *Sanseverinia* en bijgevolg ook *Sansevieria*. Alleen deze soort bevond zich in de collectie van Pietro Antonio Sanseverino en kon daar bestudeerd worden door Petagna.

In verband met deze collectie kan terloops nog vermeld worden dat de Giardino Botanico di Villa Bisignano a Barra intussen verdwenen is. Zowel de tuin als het omringende park moesten in de jaren 1950 plaats ruimen voor

een groots bouwproject. Maar de Villa Bisignano, het oude palazzo van Graaf Pietro Antonio Sanseverino staat er nog...

Beide werken van Commelin speelden een belangrijke rol bij het bepalen van het type van de twee vermelde soorten *Sansevieria*. Zeker zijn *Praeludia Botanica* voor wat betreft *Sansevieria hyacinthoides* (L.) Druce (zie D.O. Wijnands, 1973).

Verder nog te vermelden is dat de illustraties in de *Horti Medici Amstelodamensis* door Jan Moninckx en zijn dochter Maria Moninckx uitgevoerd werden. De beide soorten *Sansevieria* werden eveneens, naast vele andere exotische planten uit de Hortus van Amsterdam afgebeeld in de *Moninckx Atlas*, met prachtige aquarellen op perkament, tot stand gekomen tussen 1686 en 1709. De meeste platen zijn van Jan en Maria Moninckx. De volledige reeks kan online bekeken worden via de website van de Bibliotheek van de Universiteit van Amsterdam, Collectie Botanie.

Als besluit kan nog iets gezegd worden over de naam die in ons taalgebied bedacht werd voor de *Sansevieria*: Vrouwentongen. Dit getuigt zeker van enige verbeelding, maar is in feite vooral van toepassing op de cultuurvariëteit *Sansevieria trifasciata* 'Laurentii', eind 19de eeuw in België ingevoerd door Emile Laurent (1858-1904), als één van de resultaten van een expeditie naar Congo. Intussen werd de plant verder vermenigvuldigd en zijn er verschillende vormen te vinden. Maar het is de variëteit met lange geelgerande bladeren die in Vlaanderen een klassieke vensterbankplant werd. In andere taalgebieden kan men verschillende namen vinden. Bijvoorbeeld Bow-string hemp in het Engels of Bogenhanf in het Duits. En dit geeft dan weer meer informatie over het gebruik van verschillende soorten *Sansevieria* als vezelplant. Oorspronkelijk in Afrika en Azië voor het maken van boogpezen. Nu worden er meer dan 60 botanische soorten *Sansevieria* vermeld met als verspreidingsgebied: Afrika, Arabisch Schiereiland, Comoren, Indië, Sri Lanka, Myanmar.

Bibliografie

- Brown, N.E.. (1915). *Sansevieria*. A monograph of all known species. Bulletin of Miscellaneous Information. 1915 (5): 185-261. Kew.
- Commelin, J. & C. (1697, 1701). *Horti Medici Amstelodamensis rariorum ... plantarum, descriptio et icones*. Amsterdam.
- Commelin, C. (1703). *Praeludia botanica ad publicas plantarum exoticarum demonstrationes...* Leiden.
- Eggl, U., Newton, L.E., e.a. (2001). *Illustrated Handbook of Succulent Plants: Monocotyledons*. Berlin. Heidelberg.
- Petagna, V. (1787). *Institutiones Botanicae*, Vol. 3. Napels.
- Tenore, M. (1805). *Catalogo delle piante che si coltivano nel botanico giardino della villa del Signor Principe di Bisignano alla Barra*. Napels.
- Tenore, M. (1809). *Catalogo delle piante del giardino botanico del Signor Principe di Bisignano*. Napels.
- Thunberg, C.P. (1794). *Prodromus Plantarum Capensium*. Uppsala.
- Thunberg, C.P. (1798). *Nova Genera Plantarum*. Uppsala.
- Thunberg, C.P. (1818). *Flora Capensis*. Kopenhagen.
- Wijnands, D.O. (1973). Typification and nomenclature of two species of *Sansevieria*. *Taxon* 22 (1): 109-114. Wenen.
- Wijnands, D.O. (1983). *The Botany of the Commelins*. Rotterdam.
- Wijnands, D.O. (1988). *Hortus Auriaci: The gardens of Orange and their place in late 17th century botany and horticulture*. *Journal of Garden History* 8: 61-86. London.
- Zecchino, F. (2005). *Il Palazzo e il Giardino Botanico di Villa Bisignano a Barra (Napoli)*. *Delpinoa* 47: 19-25. Napels.

International Code of Botanical Nomenclature (Vienna Code). <http://www.iapt-taxon.org/>

Moninckx Atlas (Bibliotheek van de Universiteit, Amsterdam). <http://dpc.uba.uva.nl/>

World Checklist of Selected Plant Families. <http://apps.kew.org/wcsp/>

Bernard Symoens

Watergentiaan : te laat herkend !

Op zondag 10 juni vertrokken we met 39 moedigen, ondanks de sombere weersvoorspellingen, naar verre oorden voor een Limburgse tuinenkrans. Zoals u in het verslag kan lezen kregen we daarentegen een schitterende dag voorgeschoteld, volop zon, en met meerdere bewijzen dat je ook op zand een mooie tuin kan ontwikkelen...

Hier wil ik uw aandacht vragen voor een absoluut merkwaardige plant die we in de Inspiratietuinen van Herkenrode hebben ontmoet, vol bewondering voor haar schoonheid. En ik moet eerlijk bekennen, ik heb dit juweel niet herkend, wellicht verblind door haar exotische pracht...

Stel u zich even voor, een kronkelend, zacht stromend waterloopje, voor een deel bedekt met fraaie, diep hartvormige, drijvende bladeren. En van tussen de bladeren komen de bloemstelen te voorschijn, elk met een goudgele bloem, stralend van zonnegenot.

We gingen er plat op de buik voor liggen, meer bepaald om de bloemen van wat naderbij te kunnen bekijken. En wat hebben we dan kunnen zien ? De bloemen waren vrij groot, en de bouw was dus eenvoudig waarneembaar :

- kelkbladen 5, vergroeid, groen
 - kroonbladen 5, vergroeid tot een buis met 5 lobben, alternerend met de kelkbladen, goudgeel
 - meeldraden 5, vergroeid met de kroonbuis, en alternerend met de kroonlobben
 - en in het midden zien we de stamper met bovenop de twee brede stempels
- Deze bouw wijst duidelijk in de richting van de Asteriden (die als groep ongeveer overeenkomt met de Sympetalen, m.a.w. de planten met vergroeide kroonbladen). En wanneer ik dan bemerk dat de rand van de kroonlob-

ben opvallend gefranjeerd is, dan gaat mij een licht op : dit lijkt wel bijzonder goed op het Waterdrieblad (*Menyanthes trifoliata*), een plant die opvallend in onze Grote Vijver aanwezig is.

Thuisgekomen ga ik meteen op zoek naar deze mysterieuze plant, en daar is ie dan, de Watergentiaan, zelfs inheems (maar behoorlijk zeldzaam geworden).

Deze soort behoort inderdaad tot de Menyanthaceae (in het Latijn, naar het Waterdrieblad) of in het Nederlands de Watergentiaanfamilie (naar de Watergentiaan). Deze kleine familie telt 5 genera met samen ongeveer 55 soorten, en ze kent een wereldwijde verspreiding.

Vroeger werd ze vaak geassocieerd met de Gentiaanfamilie (cf. de Nederlandse naam), maar deze relatie is niet aangehouden wegens te duidelijke verschillen. Nu blijkt ze samen met de twee zeer bekende families Goodeniaceae en Calyceraceae de zustergroep te vormen van de Asterfamilie (de "Composieten").

Het genus *Nymphoides* telt 38 soorten, met ééntje in Europa, en als u wat meer soorten wil zien, dan gaat u best op reis naar Australië, waar maar liefst 19 soorten groeien. Misschien een idee voor een zesdaagse buitenlandse reis ?

De naam van het genus (*Nymphaea-oïdes*) verwijst naar de Waterlelie-achtige habitus, een waterplant met grote, ronde, drijvende bladeren.

En *peltata* betekent eigenlijk schildvormig, d.w.z. met de aanhechting van de bladsteel op de bladschijf ergens bij het midden van de bladschijf. Dat is hier echter niet het geval, de bladschijf lijkt wel rond maar eigenlijk is ze diep hartvormig, en de bladsteel is vastgehecht aan de basis van de bladschijf, diep in de insnijding van de hartvormige basis.

Van deze soort zijn in België talrijke historische vindplaatsen bekend, maar na 1990 is ze uit Wallonië verdwenen, en in Vlaanderen nog aanwezig in 4 kilometerhokken. Buiten ons land strekt het areaal zich uit over gematigd Europa & Azië. De plant houdt van helder stilstaand of zachtstromend water, neutraal of licht alkalisch op een minerale bodem, bv. zoals in Herkenrode : zand. De sterke achteruitgang in recente tijden heeft ongetwijfeld te maken met de verandering in de waterkwaliteit...

Ik had deze soort nog nooit in levenden lijve gezien, wel op plaatjes, maar kijk, een directe kennismaking is en blijft uiterst waardevol, en is als zodanig van een niet te evenaren kwaliteit. Ik heb de plant vastgenomen, de bloem gedetailleerd kunnen bekijken, annoteren, en nu heb ik ze "vast", dit vergeet ik nooit meer !

En daarom is de aanwezigheid van een Plantentuin met een groot aanbod van levende planten van onschatbaar belang voor onder andere het onderwijs, leerlingen en studenten en bezoekers kunnen de planten echt ontmoeten, en aanraken en bestuderen en proeven, en dus echt leren kennen in al hun aspecten.

Paul Goetghebeur

Al ingeschreven voor de feestmaaltijd op 13 oktober?

Zie pagina 105 ... en doen!

De straatmus vroeg zich af ... is de datum voor de uitstap

ARBORETUM WESPELAAR KRUIDTUIN stad LEUVEN

gepland op Paaszaterdag, geen vergissing? Heel ostentatief kreeg ik te horen van Karel "de Magnolia's trekken zich dat niet aan"! Of hij gelijk had? Een week later was alles kapot geregend.

Niettegenstaande de koude en het sombere weer kwamen 23 leden, goed ingeduffeld, er op af. Geloof het of geloof het niet, maar waar De Vrienden van de Plantentuin zich aanmelden is meestal de zon van de partij.

Bij onze aankomst, in het gezellig onthaalcentrum, werden we verrast met een kopje koffie. Een lieve dame verwelkomde ons. Ze verontschuldigde Koen, een oud-student van Paul. Reeds verschillende jaren is hij aangesteld als directeur in het domein. Graag had hij ons gegidst, maar hij vertoefde in het buitenland. Koen is blijkbaar een goed raspaard, uit een GOEDE renstal! Paul stond er nederig bij.

Met ZON startten we de rondleiding van meer dan twee uur. De Magnolia's stonden volop in bloei met een kleurschakering van wit, lichtroze tot de dieppaarse "Magnolia Black Tulip". Een paradepaardje van de Heer Philippe de Spoelberch is o.a. een nieuwe, GEELbloeiende cultivar 'Daphne'. Eigenlijk had de bloemenpracht dubbel zo groot moeten zijn MAAR de twee zomerse weken gevolgd door vrieskou hadden groei en bloei ernstig verstoord. Nog heel wat bloemknoppen waren niet geopend. Als je ze van heel dichtbij bekeek was het alsof ze een pelsmanteltje droegen ... zo mooi en zo zacht! Bij het openbreken ervan was de inhoud pikzwart "BEVROREN".

Ons bezoek was in hoofdzaak gericht op de Magnolia's. De collectie telde anno 2011 324 verschillende taxa! De eigenaar van het domein is ervoor bekend in gans West-Europa. Het domein van 20 hectare bezit bovendien nog een uitgebreide verzameling van *Acer*, *Rhododendron* en *Quercus*. Zowel de koperkleurige *Acer palmatum* 'Katsura' als de *Acer rufinere* met haar mooie stam, versierd met slangenhuid-tekeningen, waren belangrijke blikvangers. Van de 100 nieuw aangeplante Rhododendrons zijn er zeker de helft bevroren. De plantenkwekers zullen goede zaken doen. Als onderbegroeiing was het o.a. de tijd van de Bosanemoontjes en Boshyacinten.

De dame spaarde geen moeite om zoveel mogelijk uitleg te geven en om onze talrijke vragen te beantwoorden. Walter kreeg zelfs een extra editie te horen over de voortplanting van de Magnolia's (bestuiving met een penseeltje). Door onze intensieve belangstelling brachten we het tijdschema van de gids en Paul in 't gedrang.

De oplossing voor ons volgend bezoek! Paul liet **zich** gidsen om ONS daarna, op zijn beurt te gidsen. Ondertussen zochten wij een restaurant waar we rustig en gezellig konden tafelen. Paul werd ook niet vergeten. Vrienden hadden hem hun lunchpakket aangeboden. Als toetje kreeg hij ook nog een paar lekkere chocolade-eitjes, die we hadden uitgespaard bij de koffie.

Ons tweede bezoek was al even schitterend. Door een oude ingangspoort kwamen wij in de Kruidtuin van Leuven, de oudste van België (1738). De gids "PAUL" nam dus de rondleiding op zijn actief. De groendienst van de stad staat in voor het onderhoud en mag er fier op zijn. We wandelden langsheen verzorgde bloemperken. De mooi aangelegde kruidtuin was oorspronkelijk bedoeld als studietuin voor de studenten geneeskunde. Voor de rotstuintjes wordt gebruik gemaakt van troggen. Doorheen een mooie doorgang kwamen we in de verzonken tuin en in een fruittuin. De pruim "Belle de Louvain" mocht er zeker niet ontbreken.

Sommige plantenliefhebbers zijn ook ornithologen! Plots een uitroep : “Een boomkruiper”. We kregen een prachtige klimpartij te zien tot hoog in de boom. Het vogeltje, iets kleiner dan een mus, heeft een dunne gebogen snavel en een lange steunstaart.

De vijver met het idyllisch bruggetje was natuurlijk een aantrekkelijke plaats voor de aanwezige bruidspaartjes.

De oranjerie, bestemd om vorstgevoelige planten te laten overwinteren, stond volgepropt met kuipplanten die eerstdaags verspreid zouden worden om de stad te verfraaien. Uiteindelijk kregen we nog een half uurtje om vrij rond te wandelen of neen, er was nog de tropische kas. Oef, wat waren we blij ons nog eens goed te kunnen opwarmen want het was toch erg koud. Als afsluiter kregen wij een vijvertje, vol met schildpadjes, te zien. Hierover pronkte een rooskleurige waaier van een massa grote bloemtrossen *Medinilla magnifica*. Een streling voor het oog. 't Was een plekje ideaal geschikt voor de floralien. In onze plantentuin (in de Victoriakas) kan je ze nu ook bewonderen!

Niettegenstaande Paul ons zo vertroeteld had werd zijn geduld nog eens op de proef gesteld.

De bus kwam juist 30 minuten te laat op de afspraak. Intussen hadden de vrienden onder elkaar nog een gezellige babbel zo bv. over luchtpiraterij! Goed dat sommige vrienden ook nog sportief zijn. Wie achteraan de bus wou uitstappen moest er als een kikker uitspringen. Er was geen trap voorzien.

Onze eerste fantastische uitstap van 2012 zit er weer op. Dank Paul!

TERLOOPS !

Reeds veel **boeiende** wandelingen “eerste zondag van de maand” zijn voorbij. Heel wat deelnemers kwamen erop af. Het doet ons ledenaantal stijgen!

Onder een stralende zon is de 1-mei wandeling te Leupegem terug doorgegaan met de traditionele gezellige stop in Ladeuze (enkel een natje). Dit jaar was de grote gele kwik weer in zijn vertrouwde omgeving. Hij liet zich optimaal bewonderen.

Tijdens de Lentebeurs was er een zoektocht voor kinderen. Met heel veel enthousiasme namen ze er aan deel! Als beloning mochten ze (en dit met een stralend gezichtje) een plantje kiezen. Ze kregen hierbij de nodige informatie van de Prof! Mo en Marc zorgden voor een sfeervolle cafetaria! Onze gidsen waren ook terug paraat.

De Vrienden van de Plantentuin Gent

Driemaandelijks tijdschrift

Jaargang 31 - Nummer 3 - september 2012 ISSN 0777- 8821

Redactie en lay-out

Redacteur: Paul Goetghebeur. Coördinator: Karel Reusens.

Aan de samenstelling van dit nummer hebben meegewerkt: Paul Goetghebeur, Karel Reusens, Straatmus, Bernard Symoens, Walter Van Loock, Tom Vermeulen.

Onze welgemeende dank gaat ook uit naar alle vrijwillige medewerkers die zorgden voor plooi-, kleef-, en transport-activiteiten, die het verschijnen van het vorige nummer mogelijk hebben gemaakt.

© De Vrienden van de Plantentuin Gent, 2012

Overname van artikels is alleen mogelijk ná schriftelijke toestemming van de redacteur.

COLOFON

De tuin van Albert De Raedt, 1 mei 2012

De afspraak met een groep geïnteresseerde Vrienden van de Plantentuin, was om 14u15, Gentse baan 76, 9890 Asper (Gavere). Het huis met de tuin is gelegen langs de N 60, de grote en drukke baan Gent - Oudenaarde, maar aan de verkeerde kant als je van Gent komt. Ondanks nauwkeurige wegbeschrijvingen werd er verloren gereden, gelukkig zonder ongelukken en zonder veel tijdverlies.

Door omstandigheden kon straatmus, bekend voor verslagjes, niet deelnemen. Googlen op naam of bijvoorbeeld op harde Gentse leert alles over de tuin van Albert en de Gentse azalea's, geïllustreerd met kleurrijke foto's. Een verslagje is dus niet eenvoudig.

De tuin van Albert De Raedt is een zeer grote tuin met veel merkwaardige en zeldzame planten; het is een arboretum en azaleatuin. Albert is dendroloog en specialist in Azalea's. Hij schreef samen met Sabine De Groote een boek: "De Harde Gentse Azalea" met als subtitels "Een historisch overzicht" en "het fascinerende verhaal van de eerste azalea tuinhybriden" (Gavere 2000, Drukkerij Geers Offset nv, Oostakker).

De Vrienden van de Plantentuin bezochten deze bijzondere tuin in juni 2008, ter gelegenheid van een "Tuinengordel, verwentuindag à la carte". De commentaren achteraf waren toen unaniem zeer enthousiast.

Eind de jaren 1970 kocht Albert het stuk vlakke grond van bijna 1,5 ha. Het terrein werd gemodelleerd tot een golvende "Engelse landschapstuin" met een grote vijver, grasperken en kronkelende paadjes. De eerste beplanting gebeurde met hamamelissen aan de straatkant in 1979 en in 1982 waren er al meer dan 500 struiken en bomen en 500 soorten rhododendrons en azalea's.

Het domein werd onlangs verkocht. Albert gaat volgend jaar verhuizen, naar Antwerpen. De nieuwe eigenaars zullen zeer waarschijnlijk de bestemming van de grond als woonuitbreidingsgebied waar maken d.w.z. verkavelen en de tuin zal dan onherroepelijk verdwijnen. Pogingen bij overheidsinstanties om er “officieel” een park of arboretum van te maken mislukten tot heden.

Het bezoek was een laatste gelegenheid om van deze ongelooflijk prachtige tuin te kunnen genieten en er de sympathieke en energieke Albert te ontmoeten.

In april was het bar slecht weer, veel slechter dan in maart en de 30^{ste} april was er zelfs 26 liter water per vierkante meter gevallen. Maar 1 mei was spetterend. De kranige octogenarius begon op een terrasmuurtje zijn verhaal, met een dankwoord voor het onverwachte goede weer. De verhoogde opstelling om het inleidend woord te kunnen richten tot de vrij grote groep werd geassisteerd met een elektronische roeper. Meestal achteruitlopend op de romantische paadjes, met de roeper in de hand en gericht naar de al slingerend volgende te grote groep, gaf hij deskundig toelichting bij de planten, struiken en bomen. Sommigen hadden helaas geleden van de tweede vorst-aanval en zouden wat later bloeien.

Vol trots toont hij een *Cornus controversa* ‘Variegata’ met vlakken van takken en zeer rijk bloeiend in grote tuilen en uiteraard is de *Cornus mas* of de Gele kornoelje ook aanwezig, hij wijst een zeldzame *Stewartia pseudocamellia* uit Japan die pas in juli zal bloeien met grote witte bloemen, enz.

Verschillende soorten *Corylus*-bomen en -struiken zijn aanwezig waarbij een variëteit met een roodbruin blad. Er is ook een Tranenden en een Goudlork, *Larix kaempferi*, afkomstig als zaailing van Kalmthout. De *Sorbaria sorbifolia* heeft het blad van een lijsterbes. De collectie lindebomen omvat de kleinbladige en de grootbladige soorten.

Er zijn esdoorns, hopbeuken en wel meer dan 25 soorten eiken, praktisch uit alle delen van de wereld: Turkse eik of Moseik, Steeneik, Wilgeik, Moe-raseik...

Bij schijnbeuken vermelden we *Nothofagus alpina* en *obliqua*, bij de beuken-soorten een beuk met een rooskleurige bladrand en bij 20 soorten berken: *Betula alleghaniensis*: een gele berk uit de U.S., met geelachtige schors die afschilfert en de jonge schors is aromatisch, geurt naar algipan; *Betula grossa*, een rode berk uit Japan, de jonge twijgen zijn aromatisch en *Betula lenta*: de Suikerberk. Ook verschillende soorten olmen, maar in zijn tuin hebben ze ook geleden van de olmenkever.

Een veel voorkomende bodembedekker in de tuin is de Struisvaren (*Matteuccia struthiopteris*) en de Rose winterpostelein, *Montia sibirica* afkomstig van het arboretum van Kalmthout.

Het is onmogelijk om in een verslagje alle speciale soorten te noemen, maar hierna toch nog enkele die Albert aanwees: een Chinese Catalpa, een *Koelreuteria paniculata* of de Goudenregenboom, *Sophora japonica* of Honingboom, een *Physocarpus*, een *Gleditsia triacanthos*, een Zakdoekjesboom (*Davidia involucrata*), judasbomen, schijnelsen (*Clethra barbinervis* en *alnifolia*), Indische paardenkastanje (*Aesculus indica*), een Halesia of Sneeuw klokjesboom, een Tulpenboom, een Albizia afkomstig uit Turkije, een Eucalyptus (*Eucalyptus perriniana*), de Hemelboom (*Ailanthus altissima*), de Pruikenboom (*Cotinus coggygria*) enz.

Nog een exoot is *Zanthoxylum piperitum*: de bessen worden gekauwd tegen tandpijn, volgens Albert de "tandpijnboom".

Magnolia's ontbreken niet in de tuin: de *M. denudata* (de eerste soort die in de 18^{de} eeuw werd ingevoerd), grote soorten, groenblijvende soorten, *M. stellata*, *M. kobus* enz.

Uiteraard is de groep “Harde Gentse” en “Rustica’s” er opvallend goed vertegenwoordigd met meer dan 100 verschillende soorten. Het waren de eerste tuinhybriden die in het Gentse ontstonden begin 19de eeuw. In het bijzonder zijn er de species waaruit de “Harde Gentse “ of soms Pontische azalea’s genoemd, zijn ontstaan, zoals *Rhododendron luteum* met zijn gele geurige bloemen, *R. calendulaceum* enz. De kleinbloemige variëteiten zoals de ‘Polar Bear’, bloeit met witte bloemen begin mei maar is nu wat vertraagd. We kregen gedetailleerd uitleg over de speciale soorten dubbelbloemige azalea’s.

Met veel trots gaf Albert toelichting bij de geometrische composthopen en hij verklapte een geheim: de uitzonderlijke kwaliteit is te danken aan duivenmelkers in de buurt. De duivenmest wordt namelijk regelmatig verwerkt in de hopen. De werking van de hakselaar werd uitgelegd en van een vrij nieuw en origineel toestel met lange dikke pinnen en een tot wel 6 meter uitschuifbare hefboom om op eenvoudige wijze grote bomen te kunnen verplanten...

De ruim twee uur zonnige en boeiende rondleiding in de tuin werd afgesloten met een hapje en een drankje. Er was ruim gelegenheid voor vragen stellen. Albert, hartelijk bedankt voor uw enthousiaste en deskundige uitleg en het ga je goed!

Walter,

lage avondzon
strooit door de ijle beuken
gouden stralen

Gilberte

Engelandreis Hampshire & Dorset

17 tot 20 mei 2012

Een goede wijn behoeft geen kroon, maar de ondertussen traditionele Engelandreizen die Hilde en Karel organiseren voor de Vrienden van de Gentse Plantentuin zijn een must voor elke Vriend. Ik hoorde al enkele keren dat het de laatste keer zou zijn, dat er voor opvolging wordt gezocht, maar het is in elk geval een traditie die niet verbroken mag worden. Dit jaar bezochten we de graafschappen Hampshire en Dorset in het hart van Zuid-Engeland. Laat u verleiden door het vele moois ...

Donderdag 17 mei

The Manor House – Upton Grey (Hampshire)

Het van oorsprong 15^{de} eeuwse Manor House is onlosmakelijk verbonden met Gertrude Jekyll (1843-1932), een icoon in de Britse tuingeschiedenis. Zij ontwierp de tuin rond Manor House in 1907 volgens de normen en waarden van de arts and crafts beweging die protesteerde tegen de lelijke en goedkope massaproducten die de industriële revolutie in Engeland toen voortbracht. Een arts and crafts tuin had steeds een formeel en een wild gedeelte en vertoonde Japanse invloeden zoals de Japanse kerselaar en de bamboe, toen ongewoon, aldus de huidige eigenares die ons in zeer begrijpbaar Engels verwelkomt. Tijdens het knippen van ezelsoren in de formele tuin vertrouwt ze mij later toe dat ze de tuin heeft gerestaureerd met de oorspronkelijke planten uit Jekyll's tijd waaronder *Stachys lanata*, nu beter bekend als *Stachys byzantina*, zelfs al is daar een maandelijks knipbeurt voor nodig! Typisch voor de Jekyll tuinen zijn de verschillende terrassen en muurtjes begroeid met Muurleeuwenbek (*Cymbalaria muralis*), Rode spoorbloem (*Centranthus ruber*), Engels gras (*Armeria maritima*) en Kattenkruid (*Nepeta faassenii*). Oude rozemarijnstruiken krijgen hun plaats tussen de nog net niet ontloken rozen en pioenen. Naar Engelse gewoonte is er ook een nuttery, een aparte tuinkamer waar hazelaars worden gekweekt waarvan de takken

worden gebruikt voor de ondersteuning van vaste planten. We zijn nog iets te vroeg voor de borders waarmee Gertrude Jekyll indertijd furore maakte en waarin ze kleuren uit het volledige kleurenspectrum in elkaar liet vervloeien. Haar tuinontwerpen op basis van kleur en bladtextuur waren toen zeer vernieuwend. Verschillende Vrienden van de Plantentuin raken gecharmeerd door de Engelse krietjes “met kousenbroek” die vrij in de tuin rondlopen.

In mooi contrast met de formele tuin strekt de wilde tuin zich uit voor het huis. Het is er ontspannend kuieren op de gemaaide graspaden waarlangs inheemse planten mogen gedijen zoals Gewone ereprijs (*Veronica chamaedrys*), Margriet (*Leucanthemum vulgare*), en Gulden sleutelbloem (*Primula veris*). Rambler rozen slingeren er doorheen oude fruitbomen en Japanse kerselaars. Het is de enige wilde tuin van de hand van Gertrude Jekyll die nog bewaard is gebleven in Engeland. We nemen afscheid van Manor House aan het kerkje van Upton Grey waar een 2000 jaar oude vrouwelijke taxusboom ooit een Romeinse weg markeerde.

Ladywood 53 & Breamore Close 6 – Eastleigh (Hampshire)

Hoe rijk ook het Engelse erfgoed moge zijn, Hilde en Karel hebben ook twee kleine hedendaagse tuinen in het reisprogramma voorzien. Ladywood 53 herbergt een tuintje van 15 bij 15 meter in een doorsnee Engelse woonwijk. Het keurige voortuintje toont een subtiële kleurcombinatie van karmelkleurige Heuchera's en viooltjes. Het leistruikje langs de muur waarvan de rode bloemen aan Fuchsia doen denken ken ik niet maar de eigenares komt mij tegemoet en stelt mij voor aan *Ribes speciosum*. Dit struikje van Californische afkomst wordt door de Engelsen *fuchsia flowered gooseberry* genoemd en zal als een rode draad doorheen onze reis lopen. Het achtertuintje is al even keurig en bevat ongelooflijk veel planten. In een schaduwhoekje staat een *Chloranthus* waarvan de aromatische bladeren onder thee worden gemengd. Nieuw voor mij is de fijne *Geranium x oxonianum* 'Katherine Adele' waarvan ik een plantje kan bemachtigen aan de mini plantshop (veel vrienden hebben deze shop niet opgemerkt wegens te klein). De gastvrouw is zo vriendelijk om een zakje zaad mee te geven van de wel heel opvallende

Lunaria annua 'Dark leaved form' die enkel onder liefhebbers te verkrijgen is. Bij het ontkiemen zijn de bladeren nog groen maar nadien worden ze zwartpaars.

Breamore Close 6 is niet veel groter dan Ladywood 53 en is een mikmak van planten die niet altijd even goed bij elkaar passen. De wat vreemd aandoende salomonszegel achter in de tuin met een kaarsrechte stengel en bladeren in kransen is volgens Paul een Chinese *Polygonatum*. Verder maakt de gastvrouw gebruik van het mooie Eenbloemig parelgras *Melica uniflora*. Veel vrienden zijn vol bewondering voor deze merkwaardige planten. Tot scha en schande vernemen we dat ze ook te bezichtigen zijn in onze eigen Plantentuin in Gent! Misschien een tip voor een volgende tuinreis?

's Avonds aan het hotel is er wat onderhandelingskracht nodig om iedereen van een geschikte kamer te voorzien maar uiteindelijk wordt er voor iedereen een oplossing gevonden, hetzij via een sofabed, hetzij via een extra kamer.

Vrijdag 18 mei

Abbotsbury subtropical garden – Abbotsbury (Dorset)

Goed uitgerust en weldoorvoed vatten we de tweede dag van ons bezoek aan met de subtropische tuinen van Abbotsbury. Zij zijn gelegen aan de zuidkust van Engeland aan de Jurassic Coast, een plaats van "outstanding natural beauty" zoals de Engelsen het noemen en in zijn geheel beschermd als Engels erfgoed. Door 6000 jaar menselijke aanwezigheid worden in de streek veel fossiele vondsten gedaan. De tuin zelf is gelegen in diepe schaduwwrijke kloven en vormt een verzameling van veelal Zuidoost-Aziatische planten die in de 19^{de} eeuw zo gegeerd waren door botanici en die er goed gedijen in het gunstige microklimaat.

Aan de ingang is er een goede plant shop met, een beetje verrassend, Zuid-Amerikaanse planten en de obligate *Wollemia nobilis*. Onze tocht door de

tuin start in de Sunken Lawn waar het oog onmiddellijk valt op de drie centrale palmen geflankeerd door grote terracottapotten met *Aeonium* 'Zwartkop'. We worden er schroomloos uitgelachen door een kookaburra (*Dacelo novaeguineae*), een soort reuzenijsvogel met een menselijke lach. Zoals de Latijnse soortnaam suggereert leeft deze lachvogel op eilanden in de Stille Oceaan en jaagt hij, wat ongewoon voor een ijsvogel, op landdieren zoals slakken, kikkers en reptielen. Af en toe neemt hij ook een hap van de barbecue, wie laatst licht best licht.

Hogerop komen we aan de Mediterranean Bank met bloeiende *Geranium palmatum* en de Lily Ponds, gelegen boven op een heuvel waar je visvoer kunt kopen voor 20 penny. We wandelen verder door de tuin van de zuidelijke hemisfeer langs een uitgestrekte grassenborder naar een moeraszone met enorme Gunnera's en kandelaarprimula's. Over de Jurassic Pond lopen rode brugjes "op zijn Monets". Nog hogerop aan het zomerhuis krijgen we een verrassend vergezicht op de Saint Catherine's Chapel, een laat middeleeuwse kapel gebouwd op het topje van Chapel Hill. Ten slotte leidt de Magnolia Walk ons naar het hoogtepunt van de tuin, een subliem panorama op de Jurassic Coast. Op een bank mijmeren we weg met de blik op oneindig.

Mapperton House – Beaminster (Dorset)

Onze volgende bestemming wordt door Karel het "dessert van de dag" genoemd. We nemen het letterlijk op en schuiven bij in het cafetaria voor een lemon drizzle en pineapple cake met koffie. Mapperton steelt onmiddellijk het hart van de tuinliefhebber. Het landhuis in Tudor stijl heeft een kleine maar fijne voortuin met bloeiende *Clematis montana*, een dikke *Magnolia delavayi*, en bloeiende *Rosa primula*. Langs een muurtje is *Ribes speciosum* geleid ... Naast het huis wandelen we langs een groot grasplein naar het warme en schaduwrijke Croquet paviljoen dat Clivia's herbergt. Tegen de hoge tuilmuren in grijze Portlandsteen zijn *Magnolia grandiflora*, *Wisteria*, oude rozen, en *Cercis canadensis* geleid. In de voegen bloeit *Erigeron kar-*

vinskianus. Aan het hoofd van de formele tuin is er een orangerie met binnen-in oude *Abutilon*struiken en - langs de grijswitte gebarsten orangeriemuur – een heel smaakvol geleide *Rhodochiton atrosanguineus*. Enkele vrienden nemen vol ongeloof de afgefallen fuchsiarood met zwarte bloemen ter hand. Volgens de ene bron behoort deze plant tot de Weegbreefamilie (*Plantaginaceae*), volgens de andere bron tot de Helmkruidfamilie (*Scrophulariaceae*) ... Op het gevoel af (en geen botanicus zijnde) lijkt mij het tweede waarschijnlijker, maar ik laat het laatste woord aan een specialist (wie voelt zich geroepen?). Vanuit de orangerie wat verderop is er een mooi zicht op de dieper gelegen Fountain Court, een formele tuin met buxusvormen, vogelsculpturen en stapelmuurtjes. In de qua kleur sobere borders wordt veel *Euphorbia* toegepast, *Eremurus* met haar lange bloemtakken, zonnereosjes (*Cistus*) en overblijvende geraniums. We zien taxushagen die rond met korstmos begroeide uilensculpturen geknipt zijn. Ingehaald door de tijd haasten we ons nog naar een door Hilde aangewezen Japanse kerselaar met hangende dubbele witte bloemen in de Wild Garden. Een sereen slot van weer een boeiende dag. Omdat de bus zich niet ter plaatse kon draaien rijden we de eerste kilometers “achterstevoren” terug naar ons hotel.

Zaterdag 19 mei

Knoll Gardens – Wimborne (Dorset)

De derde dag van onze reis brengt ons naar Knoll Gardens, beroemd voor haar grassencollectie, waar we enthousiast worden verwelkomd door de eigenaar. Hij vertelt ons met trots dat Knoll Gardens al sinds twintig jaar deelneemt aan de beroemde Chelsea Flower Show en al evenveel gouden medailles heeft binnengerijfd. In 2012 wordt voor de eerste maal niet deelgenomen aan de show, een medaille meer of minder maakt blijkbaar niet meer uit. Knoll Gardens herbergt de nationale collectie van *Pennesetum* en wie naar de website <http://www.knollgardens.co.uk> surft kan er een filmpje bekijken met uitleg over het onderhoud van overblijvende siergrassen. In de besloten kwekerijtuin met veel kronkelpaden vallen een aantal speciale

bomen op zoals een gigantische *Eucalyptus gunnii*, een Wilgbladige eik (*Quercus phellos*), en een den waarvan de kegels in kransen rond de takken staan en waarvan we de naam (voorlopig) verschuldigd blijven. Naast grassen vinden we goedcombinerende vaste planten in de borders zoals Vetkruid (*Sedum*), *Persicaria*, Kaapse fuchsia (*Phygelius*), en de mooie wilde Karthuiszand (Dianthus *carthusianorum*). Richting uitgang zorgt de sierbraam *Rubus* 'Olympic Double' met haar fuchsiarode bloemen voor de nodige ophef onder de vrienden. Er is ook een interessante plant shop waar duchtig wordt gekocht!

Exbury Gardens – Beaulieu (Hampshire)

Naadloos verplaatsen we ons van het graafschap Dorset naar het graafschap Hampshire doorheen The New Forest, een vroeger jachtgebied van koning Willem I, en sinds 2005 een nationaal park. Men kan het gebied het best omschrijven als een uitgestrekte heide waar de Gaspeldoorn met haar goudgele bloemen kilometerslang de weg berm kleurt. Ons einddoel is het historische Exbury House and Gardens dat in het nationaal park gelegen is. In de achttiende en negentiende eeuw was het domein eigendom van de familie Mitford, waarna het in 1919 gekocht werd door Lionel de Rothschild kort na de dood van zijn vader Leopold in 1917. De Rothschilds zijn een bekende Engelse bankiersfamilie maar de oudste zoon Lionel was meer tuinier dan bankier, "a banker by hobby — a gardener by profession", en transformeerde Exbury tot haar huidige vorm en glorie. Hij is het ook die het huidige Exbury House liet optrekken in 1920 in neo-Georgiaanse stijl. Hij sponsorde botanische expedities naar de Himalaya om zijn tuin met exotische planten te kunnen verrijken. Hij ontwikkelde zelf meer dan 1000 nieuwe variëteiten van rododendrons en azalea's.

Wie het domein binnenwandelt in de maand mei wordt overweldigd door de enorme bloeiende rododendronstruiken. Sommige zijn 5 meter hoog en dubbel zo breed en staan vol bloemen. Langs de irstuin wandelen we naar het huis waar we op dezelfde onbekende den stoten uit Knoll Gardens. Het naambordje verlost ons uit onze onwetendheid: *Pinus radiata*,

Monterey Pine, ZW Noord-Amerika. De Latijnse soortnaam verwijst duidelijk naar de in kransen groeiende kegels.

De Herbaceous and Grasses Garden links van het huis trekt vervolgens onze aandacht. De in heuveltjes aangelegde tuin bevat mooie *Euphorbia* planten waaronder een aantal goede tuinplanten zoals *Euphorbia characias* subsp. *wulfenii*. Her en der werden tussen de planten met wisselend succes exotische beelden geplaatst. Achter het huis ontwaren we een vlekkeloos Engels gazon dat tot het privégedeelte behoort van de jongste Rotschild telgen die er nog wonen. *Rhododendron* 'Pink Pearl' schittert er tussen de Libanonceders. We vervolgen onze wandeling langs de Camellia Walk naar de oevers van de Beaulieu rivier waar een infobord ons wijst op het belang van Exbury bij de voorbereiding van de inval in Normandië door de geallieerden op D-day, 6 juni 1944. Een bronzen gedenkplaat met de bekende zin "Lest we forget" werd in 2002 overgebracht van Arromanches in Frankrijk naar Exbury waar het haar finale rustplaats vond. Na dit wat onverwacht historisch intermezzo wandelen we verder langs de River Walk naar de Azalea Bowl. Het is een pittoresk beeklandschap waar azalea's prima gedijen in de halfschaduw van grote bomen. Samen met de Japanse esdoorns vormen ze een wervelend rood-wit-groen tapijt. Het is onvoorstelbaar hoe de inspanningen van een enkele man tot zo'n groots resultaat hebben geleid.

Zondag 20 mei

Hillier Gardens – Romsey (Hampshire)

Met het bezoek aan Hillier Gardens luiden we de laatste dag van onze reis in. Tempus fugit, ook in Engeland! Voor wie ooit door het tuinvirus werd besmet gaat het hart sneller slaan in Hillier Gardens. Het is een piekfijn verzorgde tuin met oog voor detail en een mooi ontvangstcentrum. Centraal in de tuin ligt de pas gerenoveerde Centenary Border die in 1964 werd aangelegd door Sir Harold Hillier naar aanleiding van de 100^{ste} verjaardag van zijn boomkwekerij. De border werd volledig leeggemaakt en heraangelegd in de geest van Hillier, dit wil zeggen met vaste planten en

veel bijzondere struiken. De border laat een nog wat lege indruk na maar staat vol curieuze planten. Een oude *Malus hupehensis* in volle bloei heeft de renovatie overleefd en wijst ons de weg naar de Bentry Woodland Walk aan de overzijde van Jermyns Lane.

Eenmaal de straat overgestoken slaan we links af en komen we in een feeërieke omgeving met azalea's die goed gedijen in het gefilterde zonlicht. De zoete geur van Gentse azalea's is er onmiskenbaar. We zien prachtexemplaren van 'Daviesii', 'Freya', 'Milton', en 'Il Tasso', stuk voor stuk parels van het Vlaams erfgoed. Ook de Engelse hybriden ontbreken niet, waaronder de goudgele 'Bright Forecast' en geel met oranje 'Buzzard'. Deze Engelse (Knaphill) hybriden hebben onze Gentse azalea's van 'e markt verdrongen wegens hun grotere bloemen en fellere kleuren. Wie echter gaat voor finesse en geur zal uiteindelijk terugvallen op de Gentse azalea's die, naar mijn weten, nog enkel te verkrijgen zijn bij Cesar Matthijs in Lochristi. Een bezoekje meer dan waard in de maand mei! Dat ook botanische azalea's mooi kunnen zijn bewijst de roze *Rhododendron canadense* wat verderop. Deze azaleapracht wordt beschermd door een aantal bijzondere bomen. We staan bewonderend te kijken naar een boom met een gaaf, gerimpeld blad, een eik uit het noordoosten van Mexico, *Quercus rhysophylla*. Of wat dacht je van *Pinus patula*, een den met lange hangende naalden eveneens uit het oosten van Mexico. Botanica voor gevorderden!

Langs de Magnolia Avenue wandelen we terug naar Jermyns House waar Sir Harold Hillier introk in 1953. We vinden er de oorspronkelijke zeer fijne beplantingen terug van de Sir himself. De wijnrank *Vitis vinifera* 'Purpurea' contrasteert er mooi met de groenroze *Clematis* 'Barbara Dibley'. De *Stauntonia hexaphylla* die langs de muur geleid is, doet mij terugdenken aan de nazaat die ik kon bemachtigen op een ruildag in de p'antentuin van Gent (vele jaren terug) en die nu een beschutte muur van mijn garage aan het veroveren is. Achter Jermyns House ligt de Himalayan Valley met karakteristieke planten zoals de behaarde Himalayaanse papaver *Meconopsis napaulensis* of de Himalayaanse peer *Pyrus pashia*. Het is een zeer mooi moerasgebied waar de geest van de Himalaya voortleeft. De tijd dringt en

we vinden nog net een plaatsje voor een snelle hap in het overdrukke cafetaria.

Hinton Ampner – Bramdean (Hampshire)

Als slot van onze reis bezoeken we Hinton Ampner, een creatie van Ralph Dutton, de laatste Lord Sherborne die er werd geboren in 1898. Hij gaf het oorspronkelijk Victoriaans-Gotisch huis een eenvoudiger Georgi-aanse stijl. Grote delen van het oorspronkelijk meubilair gingen verloren in een brand in 1960. De tuin ademt een private sfeer uit, zeker de ommuurde tuin die voor het huis gelegen is. Men merkt dat er nog dagelijks groenten verbouwd worden want hier en daar steekt nog een spade in de grond. De paden in Yorkshire Stone worden geflankeerd door knoestige leifruitbomen en eenvoudige planten zoals de blauwe Bergcentaurie *Centaurea montana*. Naast de oude serres staan lange rijen Engelse riddersporen voor de snij en aan de voet van de oude muren groeit de zeekool *Crambe maritima*. De schijnbare eenvoud van deze ommuurde tuin brengt ons volledig tot rust.

Achter het huis strekt zich een wijds panorama uit op de door schapen begraaide landerijen van het graafschap Hampshire. Zoals Karel het goed beschrijft kan men er de blik op oneindig zetten. In de Sunken Garden langs het terras staan in paddenstoelvorm geknipte taxusbomen. Soms krijgt een plant er bijzondere aandacht, zoals de pioen *Paeonia rockii* die er in vol ornaat bloeit. Langs de vele trappen groeien en bloeien er veel bijzondere planten die meestal niet benoemd zijn. Dikwijls schiet onze kennis tekort, maar de pretenteloze sfeer die Hinton Ampner uitademt blijft ons het meeste bij. Met het hoofd vol herinneringen, impressies en gevoelens dromen we tenslotte weg bij een koffie en een real English cake.

Bedankt Hilde en Karel voor de organisatie van deze door alle Vrienden intens beleefde reis!

Tom Vermeulen

Plant van de maand (september 2012) **= *Sansevieria***

Dankzij het artikel van onze vaste auteur en botanische historicus Bernard Symoens is de ontstaansgeschiedenis van de genusnaam *Sansevieria* wat meer opgeklaard, en wordt de Hollands-Italiaanse piste duidelijk geschetst. De eerste soorten die in Europa zijn ingevoerd kwamen uit Zuid-Afrika en India of Sri Lanka (nu bekend als resp. *Sansevieria hyacinthoides* en *Sansevieria zeylanica*), en ze zijn populair geworden door hun bizarre, succulente en taaie karakter. Maar de meest beroemde plant die onze huiskamers heeft veroverd behoort tot een tropisch Afrikaanse soort, *Sansevieria trifasciata*, meer bepaald een spontane mutant, en inderdaad, die met de gouden rand, waarover straks meer.

De typische soorten groeien onder eerder droge omstandigheden, en zijn daarop gebouwd (vandaar hun overleven onder de moeilijkste huiskamer-omstandigheden). Hun bladeren zijn dik, vlezig, taai, houden hun vocht zeer lang vast. De bladeren zitten meestal met weinig samen in een dicht rozet aan de top van een dik, stevig rizoom, en een zijscheut van dit rizoom zet de groei verder (sympodiaal, inderdaad !), waar aan de top hetzelfde tafereel zich opnieuw afspeelt. De bladvorm gaat van vlak en dun over breed U-vormig en dik tot de vrijwel rolronde bladeren bij enkele supersucculenten.

Minder "typische" soorten groeien uit met een verticale stengel waarlangs een hele rits bladeren staat, en waardoor ze goed beginnen lijken op sommige meer succulente soorten uit het genus *Dracaena*. Enkele van die overgangsvormen kan u trouwens zien op het bordes in de Tropische kas.

Uit recent moleculair onderzoek blijkt dat deze twee genera, *Dracaena* en *Sansevieria* echt zeer nauw verwant zijn, in die mate dat reeds meerdere keren gesuggereerd is om beide genera te verenigen tot één enkel genus.

Groot probleem !

Wanneer twee (of meer) genera moeten worden verenigd (geen zeldzame gebeurtenis in de plantkunde), dan krijgt de nieuwe eenheid als naam de oudste naam van alle ingesloten genera. In casu, *Dracaena* is ouder dan *Sansevieria*, en dus zou onze wereldberoemde *Sansevieria* verdwijnen, en alle *Sansevieria*-soorten krijgen een naam onder *Dracaena*. Horror ! Niet doen ! Afblijven !

Nu, terug naar onze populaire Vrouwentongen. Waar komt deze plant eigenlijk vandaan ? Wel, het is echt een voorbeeld van een *Belgian connection*. In het begin van de 20ste eeuw is er Emile Laurent, een landbouwingenieur, prof in Gembloux, die een goed voorbereide expeditie (1903-1904) naar de Congo organiseert, overtuigd van de enorme kansen die deze vrijstaat biedt inzake tropische landbouwproducten, en dan vooral koffie. In de buurt van het toenmalige Stanleyville (nu Kisangani) doet hij een merkwaardige vondst. Daar groeit een zeer bijzondere soort *Sansevieria*, een plant waarvan de bladranden een gelige kleur vertonen. Op de terugweg naar België wordt Emile Laurent ziek, en sterft aan boord van het schip. De plant in kwestie wordt door zijn (aan de expeditie deelnemende) neef Marcel Laurent als levende collectie meegenomen naar België, eerst naar de Koloniale Tuin, en kort nadien gaan enkele stekken naar de Brusselse plantentuin waar de beroemde Emile De Wildeman werkzaam was (en later directeur zou worden). Deze persoon heeft een zeer grote belangstelling voor de planten van Centraal-Afrika, en heeft zelf duizenden nieuwe soorten beschreven uit die regio.

En ook onze nieuwe *Sansevieria* wordt door De Wildeman beschreven als *Sansevieria laurentii*, in het tijdschrift met de expliciete titel *Revue des Cultures Coloniales* 14 : 231 (1904).

Intussen was door de Britse botanicus Prain in 1903 een nieuwe soort *Sansevieria* beschreven, gebaseerd op gekweekt materiaal uit India, met name *San-*

sevieria trifasciata Prain. Achteraf blijkt dat het hier gaat om een tropisch Afrikaanse soort...

In zijn revisie van 1915 plaatst de succulenten-specialist Nicholas Edward Brown (1849-1934) onze Congolese "soort" als een variëteit onder deze in 1903 beschreven soort als *Sansevieria trifasciata* var. *laurentii* (De Wildeman) N.E.Brown.

Maar bij het speuren naar originele bronnen komen enkele onverwachte wendingen te voorschijn...

Brown (1915 : 240) stelt het volgende in zijn revisie :

"Leaves longitudinally striped with yellow, otherwise as in the type."

De Wildeman neemt in 1948 het lemma Emile Laurent (1861-1904) voor zijn rekening in de *Biographie Coloniale Belge*, waarbij hij in volume 1, kolommen 587-591 onder andere het volgende vermeldt :

" Il ... introduisit (des plantes) en Belgique, qui acquièrent une valeur horticole; citons le *Sansevieria Laurentii*, caractérisé par la bordure blanche de ses feuilles, panachure qui avait attiré son attention."

Probleem !

De Brit ziet overlangse gele strepen (niet expliciet vermeld als randstandig, vreemd, toch ?).

De Belg herinnert zich witte randen.

Dan is er verder in het herbarium van de Royal Botanic Gardens, Kew een specimen, verzameld op 13-04-1910, dat daar als type wordt beschouwd van *Sansevieria trifasciata* var. *laurentii* (De Wildeman) N.E.Brown, 6 jaar na de beschrijving van de soort *Sansevieria laurentii*. Vreemd, nietwaar ?

Om deze vreemde waarnemingen en nota's op te lossen moeten we proberen om wat dichterbij de bron te geraken.

Vooreerst, een makkelijk raadsel, die van het typemateriaal uit 1910. Via diverse sites komen we aan ingescande afbeeldingen van dat type specimen, en op de begeleidende nota's lezen we het volgende :

"Leaf with a broad yellow stripe along each margin, and also transversely banded. Received from Brussels Botanic Garden, 1909."

Mijn interpretatie : in 1909 wordt een stek van de nog levende type-plant uit de Botanique overgebracht naar Kew, en een jaar later wordt een deel van de intussen uitgegroeide plant afgeknipt, gedroogd, en opgenomen in het herbarium Kew. En ja, dat specimen maakt deel uit van de oorspronkelijk door Emile Laurent verzamelde plant, dus toch enigszins typemateriaal. En de gele strepen zijn wel degelijk randstandig !

En dan de kleurverschillen, geel of wit ?

De oorspronkelijke publicatie in de *Revue des Cultures Coloniales* heb ik niet kunnen inkijken, maar twee iets latere werken citeren de beschrijving literatim.

De reeds vermelde Emile De Wildeman staat in voor de publicatie van twee volumes "Mission Laurent (1903-1904)". In 1905 verschijnt een eerste fascicule, met op p. 45-48, onder de familie Haemodoraceae (sic) een literatim weergave van de oorspronkelijke beschrijving, samen met twee zwart-wit foto's (die helaas niet toelaten de kleur te controleren).

Een tweede secundaire bron is Louis Gentil, die in 1904 in de *Revue d'Horticulture Belge et Etrangère* op p. 169 uitgebreid aandacht schenkt aan deze

soort, met daarbij een brede kleurenplaat, vervaardigd door H       Durand (tekenares, en dochter van de toenmalige directeur van de Plantentuin, Th       Durand), en waarop de gele randen zeer goed zichtbaar zijn. Ook hier is de oorspronkelijke beschrijving overgenomen.

Een voorspellend citaat uit dit werk :

"Le *Sansevieria Laurentii*, par la beauté de son feuillage, est destiné à prendre une place marquant dans toutes les collections de plantes ornementales. Elle perp      ra le nom du professeur et du savant enlevé si prématurément à la science et à ses amis."

Hier volgt dan die bewuste beschrijving.

"Rhizome assez épais, de l'épaisseur du pouce environ, traçant. Feuilles au nombre de six environ par bourgeon, canalicul  es à la base, aplaties dans leur plus grande longueur atteignant 7 cm de largeur et 70 cm de haut, z  br  es transversalement de vert p  le sur un fond vert foncé, à nervure médiane souvent blanchâtre et munies sur le bord d'un large liseré (sic) blanc jaunâtre atteignant 18 mm de large et parfois d'un second liséré (sic) interne atteignant 4 mm de large; feuilles non bordées de rouge, comme le *Sansevieria Guineensis*, et terminées au sommet par un cuspis d'au moins un cm de long."

De oorspronkelijke beschrijving heeft het dus over wit-gelige randen, terwijl de gepubliceerde kleurenplaat een duidelijk gele rand toont.

Als resultaat van talrijke kweekproeven en selecties zijn nu, meer dan 100 jaar later op de markt allerlei vormen aanwezig van deze plant, van klein en gedrongen tot (zeer) groot, en met kleurpatronen van zuiver wit naar diepgel. Enkele voorbeelden zijn aanwezig op het bordes in de tropische kas. Aan u het oordeel !

Paul Goetghebeur

S17 Tropica (opname 2012 – 03) deel 1

Tropica Azië 100

ZUIL 3

010	V	Elatostemma repens 'Viridis'	Urticaceae
020	C	Anthurium andraeanum	Araceae
030	A	Sterculia foetida	Malvaceae
040	A	Piper ornatum	Piperaceae
050	A	Anthurium andraeanum	Araceae
060	V	Zingiber officinale	Zingiberaceae
070	C	Musa species	Musaceae
080	C	Pogostemon cablin	Lamiaceae
090	C	Piper cernuum	Piperaceae
100	A	Annona montana	Annonaceae
110	A	Anthurium polychistum	Araceae
120	A	Musa balbisiana	Musaceae
130	V	Tacca plantaginea	Taccaceae
140	V	Strophanthus wightianus	Apocynaceae

ZUIL 4

150	V	Pogostemon heyneanus	Lamiaceae
160	A	Hedychium coccineum	Zingiberaceae
170	C	Brunfelsia americana	Solanaceae
180	A	Oreopanax nymphaeifolius	Araliaceae
190	V	Malpighia glabra	Malpighiaceae
200	A	Musa x paradisiaca	Musaceae
210	A	Brunfelsia americana	Solanaceae
220	A	Genus species	Familia
230	V	Brunfelsia pauciflora	Solanaceae
240	V	Heteropterys chrysophylla	Malpighiaceae
250	C	Brunfelsia uniflora	Solanaceae
260	A	Ficus parietalis	Moraceae

ZUIL 5

270	V	<i>Ardisia wallichii</i>	Primulaceae
280	A	<i>Antidesma buni</i>	Euphorbiaceae
290	A	Genus species	Familia

STAPSTENEN

300	V	<i>Strophanthus divaricatus</i>	Apocynaceae
310	C	<i>Brosimum utile</i>	Moraceae
320	C	<i>Eugenia uniflora</i>	Myrtaceae
330	A	<i>Antidesma buni</i>	Euphorbiaceae
340	V	<i>Ficus deltoidea</i>	Moraceae
350	C	<i>Ficus elastica</i>	Moraceae

ZUIL 6

360	Z	<i>Serjania cuspidata</i>	Sapindaceae
370	V	<i>Musa lateritia</i>	Musaceae
380	A	<i>Codiaeum variegatum 'Pictum'</i>	Euphorbiaceae
390	C	<i>Caryota mitis</i>	Arecaceae
400	V	<i>Sterculia urens</i>	Malvaceae
410	C	<i>Pilea cadieri</i>	Urticaceae
420	C	<i>Hernandia nymphaeifolia</i>	Hernandiaceae
430	A	<i>Jacquinia aculeata</i>	Primulaceae
440	V	<i>Cordia myxa</i>	Boraginaceae
450	C	<i>Alangium salviifolium</i>	Cornaceae
460	C	<i>Livistona rotundifolia</i>	Arecaceae
470	V	Genus species	Apocynaceae
480	V	<i>Cinnamomum verum</i>	Lauraceae
490	V	<i>Cinnamomum burmannii</i>	Lauraceae
500	C	<i>Cinnamomum cassia</i>	Lauraceae

ZUIL 7

510	Z	<i>Derris elliptica</i>	Fabaceae
-----	---	-------------------------	----------

Tropica Azië 200

010	V	Crinum asiaticum	Amaryllidaceae
020	V	Leea coccinea	Vitaceae
030	C	Antidesma bunius	Euphorbiaceae
040	A	Brosimum alicastrum	Euphorbiaceae
050	A	Cyrtomium falcatum	Dryopteridaceae
060	A	Glycosmis pentaphylla	Rutaceae
070	A	Glycosmis pentaphylla	Rutaceae
080	V	Trachelospermum species	Apocynaceae
090	C	Gleditsia rolfei	Fabaceae
100	A	Syzygium jambos	Myrtaceae
110	A	Syzygium jambos	Myrtaceae

ZUIL 8

120	Z	Quisqualis indica	Combretaceae
130	V	Ardisia lurida	Primulaceae
140	C	Dendrocalamus asper	Poaceae
160	C	Atalantia ceylanica	Rutaceae
170	A	Ficus drupacea	Moraceae
180	C	Atalantia ceylanica	Rutaceae
190	A	Bauhinia tomentosa	Fabaceae
200	V	Gnetum gnemon	Gnetaceae
210	C	Psychotria species	Rubiaceae
220	A	Alpinia zerumbet	Zingiberaceae
230	V	Ficus montana	Moraceae
240	C	Sideroxylon argenteum	Sapotaceae

ZUIL 9

250	Z	Genus species	Apocynaceae
260	C	Bauhinia purpurea	Fabaceae
270	V	Bauhinia tomentosa	Fabaceae
280	V	Flagellaria indica	Flagellariaceae

300	A	Veitchia joannis	Arecaceae
310	V	Molineria capitulata	Hypoxidaceae
320	C	Ptychosperma macarthurii	Arecaceae
330	V	Cordyline species	Laxmanniaceae
340	C	Clavija latifolia	Primulaceae
350	A	Acacia catechu	Fabaceae
360	A	Bauhinia variegata	Fabaceae
370	V	Murraya paniculata	Rutaceae
380	C	Harpullia sphaeroloba	Sapindaceae
390	C	Dasyphyllum species	Asteraceae
400	C	Clavija latifolia	Primulaceae

ZUIL 10

410	Z	Piper nigrum	Piperaceae
420	V	Dichondra micrantha	Convolvulaceae
430	C	Filicium decipiens	Sapindaceae
440	A	Stenocarpus sinuatus	Proteaceae
450	V	Artabotrys hexapetalus	Annonaceae
460	C	Dendrocalamus hamiltonii	Poaceae
470	C	Radermachera sinica	Bignoniaceae
480	A	Genus species	Poaceae
490	C	Sabal blackburniana	Arecaceae
500	V	Thunbergia fragrans	Acanthaceae
510	V	Ptychosperma elegans	Arecaceae
520	C	Platycerium veitchii	Polypodiaceae
530	A	Azima tetraacantha	Salvadoraceae
540	V	Cissus scariosa	Vitaceae

ZUIL 13

		(sic)	
560	V	Thunbergia mysorensis	Acanthaceae
570	C	Cordyline terminalis 'Tricolor'	Laxmanniaceae
580	C	Polyscias filicifolia	Araliaceae

ZUIL 12

590	Z	Piper nigrum	Piperaceae
600	C	Genus species	Familia
610	A	Leucaena leucocephala	Fabaceae
620	Z	Genus species	Familia

Onbekend maakt onbemind :

S17 = Tropica (deel 1 = Azië & Australië)

Net zoals in de vorige kas, die in deze reeks is besproken, groeien en bloeien (soms) hier meer dan 500 soorten planten. De meeste hiervan kennen we niet, om de evidente reden dat ze niet hier groeien. En toch kennen we vrij veel van deze soorten wél, maar dan indirect omwille van gebruik als "nuttige" plant. "Nuttig" wordt hier in een brede betekenis gebruikt, naar relevantie voor de menselijke maatschappij zoals u straks in deze commentaren kan lezen.

Vooreerst krijgt u een korte beschrijving van de indeling van deze kas.

De meeste bezoekers komen binnen in deze kas ofwel vanuit de Victoriakas, ofwel vanuit de Subtropica. In beide gevallen komt u terecht op het **bordes**, met zicht op de kas vanuit de hoogte.

Op het bordes zelf is een deel van de *Sansevieria*-collectie aanwezig, met daartussen een zéér beroemde cultivar, *Sansevieria trifasciata* 'Laurentii', u kent ze wel, de vrouwentongen met het gouden randje... Meer hierover kan u lezen in dit nummer, in twee artikels.

Op hetzelfde bordes staat nog een andere collectie van eerder beruchte planten, enkele exemplaren van de Reuzenaronskelk (*Amorphophallus titanum*) die tijdens hun bloei een voor ons walgelijke stank produceren. In de komende maanden zal onze collectie van het genus *Amorphophallus* wellicht serieus

aangroeien, u krijgt hierover te lezen in een van de volgende nummers. Wait and see !

Als bezoeker wandelt u dan de trap naar beneden, en dan ziet u links en rechts in de schaduw van het bordes twee groepen planten, die bewust daar zijn geplaatst omwille van hun tolerantie voor de diepe schaduw in de ondergroei van de tropische regenwouden. Ook hierover zal in een later nummer commentaar volgen.

Het pad maakt een omtrekkende lijn rond een centraal "eiland", met een doorsteek ongeveer halfweg. Links van het linkerpad ligt het perceel *Azië 100* tot aan Zuil 7, vanaf daar tot aan de grote poort ligt *Azië 200*. Het voorste deel van het eiland wordt op de lijst aangeduid als *Amerika 300*, het achterste deel is *Amerika 400*. Rechts van het rechterpad is achteraan een klein perceeltje, ingericht als een miombovegetatie, = *Afrika 500*, en het zeer grote tweede perceel is dan *Afrika 600*. En hiermee zijn alle onderdelen gesitueerd, en kunnen we onze becommentarieerde wandeling starten.

In welke volgorde worden de planten hier gepresenteerd ?

We starten met Azië (deel 1), gevolgd door Amerika (deel 2, in een volgend nummer), en eindigend met de Afrikaanse soorten (deel 3, in een volgend nummer).

Binnen elk van deze drie delen komen de planten in alfabetische orde aan bod. Aangezien weinig van deze planten over een Nederlandse naam beschikken (het zijn verre exoten, nietwaar) is de alfabetische volgorde die van de wetenschappelijke naam, zoals die op de labels worden vermeld.

Nog een laatste nota ! Op de labels wordt meestal het areaal kort omschreven, en dan blijken nog heel wat "fout" geplaatste planten aanwezig, Amerikaanse soorten in Azië of Afrika, en vice versa. Dit zijn restanten van historisch gegroeide slordigheden, die we nu langzaam maar zeker aan het verbeteren zijn. Het gaat wel om bomen en struiken, en dan nog tropische, waarvoor de vervanging door kwalitatief betere exemplaren absoluut niet een-

voudig is, en zelfs werken met stekken is echt niet altijd evident. Een moeilijke operatie, maar moeilijk gaat ook, met veel geduld en volharding.

Deel 1 = Tropica Azië & Australië

Brosimum utile

In het Engels zijn diverse namen beschikbaar voor deze soort, zoals *cow-tree*, *milk-tree*, en beide namen verwijzen naar een overvloedige en melkachtige latex-productie (die zelfs goed drinkbaar zou zijn ?). Dit is eigenlijk niet verwonderlijk, want meerdere soorten uit meerdere genera van deze familie werden of worden gebruikt als bron voor "natuurlijke" rubber. Alle 15 soorten van dit genus zijn beperkt tot Zuid-Amerika. De drinkbare eigenschap heeft nood aan enige reserve, want intussen heb ik enkele rapporten gelezen over vreemde effecten na het gebruik van deze latex. Voorzichtigheid geboden !

Cissus scariosa

Tegen de achterwand groeit een sterke liaan, met breed bandvormig uitgegroeide en verhoutte stengels. Zoals vaak bij lianen zien we hier een bijzonder ongewone secundaire diktegroei. Deze planten groeien niet uit zoals bomen, integendeel, meestal vertonen ze bijzonder ongewone patronen van secundaire diktegroei, met fascinerende vormen als resultaat.

En wat nog meer verwonderlijk is, deze stengels groeien sympodiaal (conform aan de geplogenheden in deze familie), onherkenbaar bij de volgegroeide afgeplatte stengels. Let ook even op de ranken, die bij de jongere stengels goed waarneembaar zijn.

Dasyphyllum species

De jarenlange aanduiding van deze opmerkelijke plant als "Lagetta lagetto" met nummer 1900 3600 U (= een oude accessie, zonder bekende oorsprong) heeft voor een even jarenlange frustratie gezorgd. Want onze plant was duidelijk NIET wat op dat label werd aangegeven.

Het opmerkelijke ligt vooral in de aanwezigheid van stevige doorns in de bladoksels (een beetje cactusachtig, jazeker). En verder is ook het ontbreken van enige bloei gedurende tientallen jaren bijzonder vervelend, want essentieel voor een determinatie.

Een uitweg uit dit "onoplosbaar" probleem wordt mogelijk dankzij moleculaire technieken. Uit een blad wordt wat DNA geïsoleerd, een welbepaald fragment wordt geamplificeerd, gesequeneerd, en deze sequentie wordt dan vergeleken met de gegevens in een supergrote databank van DNA-sequenties.

En mét resultaat, onze plant blijkt zeer gelijkaardig met een soort van het genus *Dasyphyllum*, een Zuid-Amerikaans genus van de Asterfamilie.

Dit genus behoort tot de basale tak in de Asterfamilie, voor de kenners / liefhebbers = de onderfamilie Barnadesioideae, met 7 genera in Zuid-Amerika. Tot deze onderfamilie behoren veel bomen, struiken, klimmers, en dan vaak met okselstandige doorns, de bladeren vertonen vaak een stekelige top.

Het natuurlijk areaal van dit genus is beperkt tot Chile, waar een 40-tal soorten worden erkend, van struiken en bomen (tot 50 m hoog).

Dendrocalamus asper

Mag ik u voorstellen, een kampioen, het grootste gras op Aarde...

Deze bamboe is echt een grassoort, met een rizoom, en met massieve knopen en holle internodia, en met distiche bladeren met een bladschede, een tongetje en een bladschijf. Dus écht een gras, maar dan wel een kampioen, met stengels die tot 35 m hoog kunnen uitgroeien.

Deze bamboe wordt veel aangeplant, als bron van constructiehout, als bron van bamboescheuten, als bron van allerhande geriefhout.

Ficus elastica

Zoals alle soorten van dit genus *Ficus* produceert ook deze een wit melksap, en in dit geval behoorlijk veel waardoor ze eertijds een belangrijke landbouwteelt was.

De origine van deze soort wordt in het noorden van India en aangrenzende gebieden geplaatst, hoewel sommige bronnen melden dat deze soort niet meer bekend is in wilde staat.

Goed zichtbaar zijn talrijke witte puntjes bij de rand van het blad, aan de bovenzijde. Dit zijn de uitwendig zichtbare toppen van steentjes die zich in bepaalde cellen ontwikkelen. In doervallend licht kunnen deze steentjes worden herkend als donkere puntjes in het blad.

Zeer kenmerkend voor alle soorten vijgen zijn de vrij grote stipulen, die aan de top van elke stengel als een kokertje rond het volgende, jonge, nog inge-rolde blad herkenbaar zijn. Bij deze *Ficus elastica* zijn de stipulen echt zéér groot.

Gleditsia rolfei

Hier is een mooi voorbeeld van een genus met een zeer disjunct (= oud) areaal : 2 soorten in Noord-Amerika, 1 in Zuid-Amerika, 1 rond de Kaspische Zee, en de rest groeit in China & Japan tot in Nieuw-Guinea.

Zeer kenmerkend zijn de grote, vertakte doorns die uit de stammen groeien. Vaak gaat het om “slapende” knoppen die na lange tijd “wakker” worden, en dan na vele jaren uitgroeien tot deze “ornamenten”...

Gnetum gnemon

Wanneer we deze kleine boom bekijken, met haar tegenoverstaande, brede bladeren met veervormige nervatuur, dan kunnen we in niets een Naaktzadige vermoeden. En toch ! Af en toe, en de laatste jaren zelfs geregeld vormt deze plant kleine strobili met vrouwelijke “bloemen”. De jonge zaadknoppen staan onbedekt in vele kransen boven elkaar. Het is mij gelukt om bij enkele jonge strobili zelfs zaadknoppen met een pollinatie druppel waar te nemen. Aan de verlengde top (= buisvormige micropyle) van de zaadknop wordt bij “bloei” een druppel vloeistof gevormd, die wellicht helpt om in de natuur pollenkorrels van mannelijke bomen op te vangen. In Indonesia hebben botanici duidelijk kunnen vaststellen dat insecten pollenkorrels trans-

porteren van de mannelijke bomen naar de vrouwelijke. Een zeer interessante waarneming van insectenbestuiving bij Naaktzadigen, die overwegend gebruik maken van windbestuiving.

De zaden van onze boom kunnen soms een beetje uitgroeien, maar na zekere tijd vallen ze toch af, onrijp. Bij volledige rijpheid zijn ze 1-2.5 (3.5) x 0.9 (1.5) cm groot. We zijn al jaren op zoek naar een mannelijke boom.

Het nummer is 1969 0592, dus blijkbaar had een aantal planten toch een nummer, maar deze lijsten zijn verdwenen in het pre-Otten tijdperk. Pas vanaf 1970 zijn de accessies goed bijgehouden.

Malpighia "glabra"

Deze naam wordt nog vaak gebruikt voor een boom, die wellicht beter wordt aangeduid als *Malpighia emarginata*, een cultigen die haar origine kent bij de Maya's. Veel, zoniet alle huidige gewassen die de mensheid nu teelt zijn cultigens, "soorten" die na eeuwen van selecties en kruisingen niet meer lijken op hun wilde voorouders, maar eigenlijk door de mens zijn gecreëerd.

De bessen van deze boom blijken een rijke bron van vitamine C, en deze bessen worden verwerkt in tal van drankjes. Bij de ingrediënten moet u op zoek gaan naar acerola, de naam waaronder de bessen worden gecommercialiseerd. Een bekend drankje met acerola is de Combuchea variëteit van Carpe Diem...

Musa lateritia

Een mooi voorbeeld van een kleine bananenplant, met een opgericht, rood bloemgestel. In tegenstelling tot de commerciële banaan, die overhangende, geelbruine bloemgestellen produceert.

Musa x paradisiaca

En dit is dan een zeer grote bananenplant, een ras dat bij ons af en toe vruchten aanmaakt, meer bepaald bakbananen (= plantains). Ik heb ze zelf eenmaal geprobeerd, en het resultaat was OK !

Deze gekweekte bananen worden beschouwd als kruisingsproducten van twee wilde bananensoorten, *Musa acuminata* en *Musa balbisiana*. De tweede soort is reeds aanwezig, we zijn nog op zoek naar de andere ouder.

Pogostemon cablin

Een weinig bekende plant, maar dit is de bron van patchouli. In cultuur wordt ze echter vaak vervangen door *Pogostemon indicum* (wellicht een synoniem van *Pogostemon heynianus*, die hier ook vlakbij is aangeplant. De geuren die deze twee planten aanmaken lijken me behoorlijk verschillend, en dat is toch een beetje verdacht. We zullen een en ander moeten controleren, "als ik ooit eens vijf minuten tijd heb".

Sterculia urens

Deze boom stond jarenlang gelabeld als Genus species (Familia), met als nummer 1900 3575 U. Met andere woorden, van deze boom wisten we niets.

Ze gaat dus al jarenlang als onbekende door het leven. Maar de bladvorm, nervatuur, stipulen wijzen alle in de richting van Malviden, dus Kaasjeskruid en verwanten.

In 2008 hebben we bloei waargenomen, en met deze bloemen kunnen we eindelijk een determinatie doorvoeren, we komen uit op de familie Sterculiaceae (nu opgenomen in Malvaceae s.l.).

Onze plantenexpert Jan De Langhe verzamelt deze plant, stelt een merkwaardige geur vast (blad !). En na zekere tijd bladeren en zoeken vindt hij op internet een zeer gelijkende boom : *Sterculia urens*, mét de zeer kenmerkende afbladderende schors.

We gaan dan op zoek in de accessielijsten naar een binnengekomen *Sterculia*, maar die is onvindbaar. Onze boom behoudt dus haar onbekende origine, als het ware een vondeling, met het kenmerkende 1900 nummer.

De Straatmus kreeg hele mooie pareltjes te zien :

“De Limburgse Tuinenkrans”

Een paradijs! Het aartsparadijs! Een hemel op aarde! Deze uitroepen waren te horen bij het bewandelen van het natuurschoon van de tuinarchitecte Dina Deferme. Wie zich wil overtuigen van al het moois waarvan wij hebben genoten kan de boeken inzien of halen in de stadsbibliotheek:

1) Bordergeheimen NR GE13674884

2) Droomcombinaties NR GE15591452

Mevrouw Deferme had ernstige brandwonden opgelopen.

Door het creëren van al dat moois tracht zij haar zorgen en pijnen te verzachten. Wij wensen haar heel veel tuinvreugde toe, het stemt eventjes ook tot nadenken. In haar tuin stond te lezen : “Das Paradies auf Erden ist dort, wo ich bin” (Voltaire 1694-1778).

Na een gezellige pick-nick op de milieuvriendelijke parking van de abdij Herkenrode bezochten wij de moderne kruidentuin aangelegd in 2006, een oase van rust!

Vervolgens reden we naar Peer, een open tuin van Marc Claessen en Gaby Van Dyck met lettersculpturen van Jos Geusens, “Dat de vrienden komen”, “Een kompel met fluwelen handen”, “Er woont een minnaar in mijn tuin”, “Letters in het lover”. Deze kunstenaar kreeg zijn opleiding bij de bekende Brugse steenkapper Pieter Baudens. Na de wandeling kon Paul rustig uitblazen op een schommel, hangend in een sterke Linde, zalig genietend van de dag!

In Zonhoven mochten wij ons splitsen in 2 groepen om in de twee tuinen te wandelen. Bij ieder bezoek kregen wij de kans telkens unieke bloemen en planten te ontdekken smaakvol verwerkt in borders of solitair.

Zowel in de voor- en namiddag kregen we een kopje koffie aangeboden.

De zoveelste zonovergoten onvergetelijke uitstap met een veertig vrienden!

D A N K!

Recept met look om naaktslakken en huisjesslakken af te schrikken

Plet 2 volledige lookbollen.

Kook deze in een halve liter water gedurende 5-10 minuten.

Afzeven en aanvullen met water tot een halve liter, breng dit in een brik van bv. melk (te bewaren in een koelkast).

Meng 1 eetlepel van deze lookvloeistof in 4 l water.

Bevochtig de planten met dit mengsel. Voor een goed resultaat moet ook de onderzijde van de bladeren worden bevochtigd, en werken met een vernevelaar lijkt daarom een goede techniek om beide zijden van de bladeren nat te maken.

Toepassen om de 10 dagen, of na een hevige regenbui.

Start met de verneveling in februari.

Deze toepassing is ons aangebracht door John & June Baker van "The Hanging Hostas of Hampshire". Zij hebben een collectie van meer dan 1200 Hosta's, en geen gaatje te zien in de bladeren !

Bron :

Dawn Trenchard

Breamore Close, Hampshire, tuinenreis 2012, dag 1

Lidgeld 2012 (geldig voor een gezin)

Lid	11 euro
Beschermend lid	15 euro
Steunend lid	25 euro

Te betalen op rekening BE21 0011 1921 5403 van de Vrienden van de Plantentuin Gent, p/a Willy Maststraat 51 9032 Wondelgem, met als vermelding "lidgeld 2012" en "naam van het lid".

Wil a.u.b. de naam en het adres van het lid vermelden, indien deze verschillend is van de betalende persoon. Beste dank.

Meerjarig lidmaatschap

Een meerjarig lidmaatschap is mogelijk (inflatie-bestendig!) onder de voorwaarden hieronder beschreven (warm aanbevolen)

Lid, 5 jaar	50 euro
Beschermend lid, 5 jaar	75 euro
Steunend lid, 5 jaar	125 euro

Lidmaatschap voor het leven (vanaf 50 jaar)

Lid voor het leven	200 euro
Beschermend lid voor het leven	350 euro
Steunend lid voor het leven	550 euro

Men kan ook lid worden door aankoop van het boek 'Planten-Odysee', inclusief een waardebon voor lidmaatschap, aan de prijs van 15 euro (+ 4 euro verzendingskosten). Dit bedrag kan overgeschreven worden op rekening van Vrienden Plantentuin met vermelding 'Planten-Odysee'.



De plant van de maan
in de Plantentuin

Sansevieria trifasciata

Zie p. 138

DIGITAAL PRINT CENTER

Specialist in grote volumes

Elke soort van afwerking

Snel en verzorgd werk

Kopieëren van hoogstaande kwaliteit

☎ 09 245 02 25
✉ Info@atlascopy.be
🌐 www.atlascopy.be





Driemaandelijks tijdschrift
Jaargang 31 - nr. 3 - september 2012
ISSN - 0777 - 8821
v.u. Paul Goetghebeur
K.L. Ledeganckstraat 35, 9000 Gent

Afgiftekantoor Gent 1
Erkenningsnummer P 608175

België-Belgique	
P.B	
3/6124	9000